

Repertoriul jurisprudenței

AVIZUL 1/17 AL CURȚII (Plenul)
30 aprilie 2019

„Aviz dat în temeiul articolului 218 alineatul (11) TFUE – Acordul economic și comercial cuprinzător dintre Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte (CETA) – Soluționarea litigiilor dintre investitori și state (SLIS) – Instituirea unui tribunal și a unui tribunal de apel – Compatibilitate cu dreptul primar al Uniunii – Cerința respectării autonomiei ordinii juridice a Uniunii – Nivel de protecție a intereselor publice stabilit, în conformitate cu cadrul constituțional al Uniunii, de instituțiile acesteia – Egalitate de tratament între investitorii canadieni și cei ai Uniunii – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 20 – Accesul la instanțele menționate și independența acestora – Articolul 47 din cartă – Accesibilitate financiară – Angajament de garantare a acesteia pentru persoanele fizice și pentru întreprinderile mici și mijlocii – Aspecte externe și interne ale cerinței de independență – Numirea, remunerarea și deontologia membrilor – Rolul Comitetului mixt al CETA – Interpretări obligatorii ale CETA stabilite de către acest comitet”

Cuprins

I. Cererea de aviz	4
II. CETA	4
A. Semnarea CETA și instituirea preconizată a unui mecanism de soluționare a litigiilor între investitori și state	4
B. Noțiunile de „investiție” și „investitor”	5
C. Domeniul de aplicare al mecanismului SLIS preconizat	6
D. Dreptul aplicabil	11
E. Normele procedurale	12
F. Membrii tribunalului și ai tribunalului de apel preconizate	16
G. Comitetul mixt și Comitetul pentru servicii și investiții	17
H. Lipsa efectului direct al CETA în ordinea juridică a părților	18
I. Instrumentul comun de interpretare și Declarația nr. 36	19
III. Rezumatul chestiunilor invocate de Regatul Belgiei	21
A. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii	21

B. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității	22
C. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță independentă	23
IV. Rezumatul observațiilor prezentate Curții	25
A. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii	25
B. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității	26
C. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță independentă	27
V. Poziția Curții	29
A. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii	29
1. Principii	29
2. Cu privire la lipsa competenței de interpretare și de aplicare a normelor dreptului Uniunii, altele decât dispozițiile CETA	31
3. Cu privire la lipsa unui efect asupra funcționării instituțiilor Uniunii în conformitate cu cadrul constituțional al acesteia	33
B. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității	37
1. Principii	37
2. Cu privire la compatibilitatea cu principiul egalității de tratament	39
3. Cu privire la compatibilitatea cu cerința efectivității	40
C. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță judecătorească independentă	40
1. Principii	40
2. Cu privire la compatibilitatea cu cerința de accesibilitate	43
3. Cu privire la compatibilitatea cu cerința de independență	45
VI. Răspunsul la cererea de aviz	48

În procedura de aviz 1/17,

având ca obiect o cerere de aviz formulată în temeiul articolului 218 alineatul (11) TFUE de Regatul Belgiei la 7 septembrie 2017,

Curtea (Plenul)

compusă din domnul K. Lenaerts, președinte, doamna R. Silva de Lapuerta, vicepreședintă, domnii J.-C. Bonichot și A. Arabadjiev, doamna A. Prechal, domnii M. Vilaras, E. Regan și T. von Danwitz, doamna C. Toader, domnul F. Biltgen, doamna K. Jürimäe și domnul C. Lycourgos, președinți de cameră, și domnii A. Rosas, E. Juhász, M. Ilešič (raportor), J. Malenovský, E. Levits, L. Bay Larsen, M. Safjan, D. Šváby, C. G. Fernlund, C. Vajda și S. Rodin, judecători,

avocat general: domnul Y. Bot,

grefier: domnul M. A. Gaudissart, grefier adjunct,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 26 iunie 2018,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Regatul Belgiei, de C. Pochet, de L. Van den Broeck, de M. Jacobs și de J.-C. Halleux, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de J. Nymann-Lindgren, în calitate de agent;
- pentru guvernul german, de T. Henze și de S. Eisenberg, în calitate de agenți;
- pentru guvernul eston, de N. Grünberg, în calitate de agent;
- pentru guvernul elen, de G. Karipsiadis și de K. Boskovits, în calitate de agenți;
- pentru guvernul spaniol, de M. A. Sampol Pucurull și de S. Centeno Huerta, în calitate de agenți;
- pentru guvernul francez, de F. Alabrune, de D. Colas, de D. Segoin și de E. de Moustier, în calitate de agenți;
- pentru guvernul lituanian, de R. Dzikovič și de D. Kriaučiūnas, în calitate de agenți;
- pentru guvernul neerlandez, de M. Bulterman și de A. M. de Ree, în calitate de agenți;
- pentru guvernul austriac, de G. Hesse și de J. Schmoll, în calitate de agenți;
- pentru guvernul sloven, de N. Pintar Gosenca, de V. Klemenc, de J. Groznik, de A. Dežman Mušič și de M. Jakše, în calitate de agenți;
- pentru guvernul slovac, de M. Kianička, în calitate de agent;
- pentru guvernul finlandez, de J. Heliskoski și de H. Leppo, în calitate de agenți;
- pentru guvernul suedez, de A. Falk, de A. Alriksson și de P. Smith, în calitate de agenți;
- pentru Consiliul Uniunii Europene, de B. Driessen și de S. Boelaert, în calitate de agenți;

– pentru Comisia Europeană, de R. Vidal Puig, de A. Buchet, de B. De Meester și de U. Wölker, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 29 ianuarie 2019,

dă prezentul

Aviz

I. Cererea de aviz

1 Cererea de aviz adresată Curții de Regatul Belgiei este formulată astfel:

„Capitolul opt («Investiții») secțiunea F («Procedurile de soluționare a litigiilor legate de investiții între investitori și state») din Acordul economic și comercial cuprinzător dintre Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 30 octombrie 2016 [(JO 2017, L 11, p. 23), denumit în continuare «CETA»], este compatibil cu tratatele, inclusiv cu drepturile fundamentale?”

II. CETA

A. Semnarea CETA și instituirea preconizată a unui mecanism de soluționare a litigiilor între investitori și state

- 2 CETA (acronim pentru „Comprehensive Economic and Trade Agreement”) este un acord de liber-schimb care prevede, pe lângă dispoziții referitoare la reducerea taxelor vamale și a barierelor netarifare care afectează comerțul cu mărfuri și servicii, norme care privesc în special investițiile, achizițiile publice, concurența, protecția proprietății intelectuale și dezvoltarea durabilă.
- 3 CETA nu a fost încă încheiat, în sensul articolului 218 alineatul (6) TFUE. Decizia (UE) 2017/37 a Consiliului din 28 octombrie 2016 privind semnarea, în numele Uniunii Europene, a Acordului economic și comercial cuprinzător (CETA) dintre Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte (JO 2017, L 11, p. 1), enunță, în această privință, la considerentul (2), că CETA trebuie semnat „sub rezerva îndeplinirii procedurilor necesare pentru încheierea sa la o dată ulterioară” și prevede, la articolul 1, că semnarea, în numele Uniunii, a CETA „este autorizată, sub rezerva încheierii sale”.
- 4 Deși numeroase dispoziții ale CETA sunt aplicate cu titlu provizoriu potrivit Deciziei (UE) 2017/38 a Consiliului din 28 octombrie 2016 privind aplicarea cu titlu provizoriu a Acordului economic și comercial cuprinzător (CETA) dintre Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte (JO 2017, L 11, p. 1080), cele din capitolul opt secțiunea F, vizate de prezenta cerere de aviz, nu sunt încă aplicate. Astfel, în ceea ce privește acest capitol opt, articolul 1 alineatul (1) litera (a) din Decizia 2017/38 prevede că „se aplică cu titlu provizoriu numai [articolele 8.1-8.8, 8.13, 8.15, cu excepția alineatului (3), și articolul 8.16] și numai în măsura în care privesc investițiile străine directe”.
- 5 Secțiunea F menționată din capitolul opt din CETA, care conține articolele 8.18-8.45 din acest acord, urmărește instituirea unui mecanism de soluționare a litigiilor referitoare la investiții între investitori și state (denumit în continuare „mecanismul SLIS”), mecanism cunoscut și sub acronimul „ISDS” („Investor-State Dispute Settlement”).

- 6 În acest scop, CETA prevede, la articolul 8.27, înființarea unui tribunal (denumit în continuare „tribunalul” sau „tribunalul CETA”) odată cu intrarea în vigoare a CETA, iar, la articolul 8.28, înființarea unui tribunal de apel (denumit în continuare „tribunalul de apel” sau „tribunalul de apel CETA”).
- 7 Acesta prevede, pe de altă parte, la articolul 8.29, înființarea ulterioară a unui tribunal multilateral pentru investiții, însoțit de un mecanism de apel conex (denumit în continuare „tribunalul multilateral pentru investiții”), a cărui instituire ar trebui să pună capăt funcționării tribunalului CETA și a tribunalului de apel CETA.
- 8 Este astfel vizată, după cum se prevede în Declarația nr. 36 a Comisiei și a Consiliului privind protejarea investițiilor și sistemul jurisdicțional în materie de investiții, care a fost consemnată în procesul-verbal al Consiliului privind semnarea CETA și anexată la Decizia 2017/37 (JO 2017, L 11, p. 20, denumită în continuare „Declarația nr. 36”), instituirea unui sistem jurisdicțional în materie de investiții, cunoscut și sub acronimul „ICS” („Investment Court System”), tribunalul CETA și tribunalul de apel CETA având menirea să constituie o etapă către instituirea ICS.

B. Noțiunile de „investiție” și „investitor”

- 9 Potrivit articolului 8.1 din CETA, noțiunea de „investiție”, vizată de acest acord, desemnează:

„[...] toate tipurile de active pe care un investitor le deține sau le controlează, în mod direct sau indirect, care prezintă caracteristicile unei investiții, inclusiv o anumită durată și alte caracteristici precum angajarea de capital sau de alte resurse, așteptarea obținerii unui câștig sau a unui profit sau asumarea riscurilor. Formele pe care le poate lua o investiție includ:

 - (a) o întreprindere;
 - (b) părți sociale, acțiuni și alte forme de participare la capital în cadrul unei întreprinderi;
 - (c) obligațiuni negarantate și alte titluri de creanță ale unei întreprinderi;
 - (d) un împrumut acordat unei întreprinderi;
 - (e) orice alt tip de interes într-o întreprindere;
 - (f) un interes care decurge din [anumite contracte];
 - (g) drepturi de proprietate intelectuală;
 - (h) alte drepturi asupra bunurilor mobile, corporale sau necorporale, sau asupra bunurilor imobile și drepturi conexe;
 - (i) creanțe în numerar sau pretenții de îndeplinire a obligațiilor în temeiul unui contract.”
- 10 Acest articol 8.1 prevede de asemenea că noțiunea de „investiție reglementată înseamnă, cu privire la o parte, o investiție:
 - a) de pe teritoriul său;
 - b) efectuată în conformitate cu legea aplicabilă la data efectuării investiției;
 - c) deținută în mod direct sau indirect sau controlată de un investitor al celeilalte părți; și

d) existentă la data intrării în vigoare a prezentului acord sau efectuată sau dobândită ulterior;”

11 Noțiunea de „investitor” este definită la articolul 8.1 menționat după cum urmează:

„o parte, o persoană fizică sau o întreprindere a unei părți, alta decât o sucursală sau o reprezentanță, care intenționează să efectueze, efectuează sau a efectuat o investiție pe teritoriul celeilalte părți.

În sensul prezentei definiții, o întreprindere a unei părți este:

- (a) o întreprindere care este constituită sau organizată în conformitate cu legile acelei părți și desfășoară activități comerciale substanțiale pe teritoriul părții respective; sau
- (b) o întreprindere care este constituită sau organizată în conformitate cu legile acelei părți și este deținută sau controlată în mod direct sau indirect de o persoană fizică a părții respective sau de o întreprindere menționată la litera (a);

[...]

persoană fizică înseamnă:

- (a) în cazul Canadei, o persoană fizică care este cetățean sau rezident permanent al Canadei; și
- (b) în cazul părții UE, o persoană fizică care are cetățenia unuia dintre statele membre ale Uniunii [...] în conformitate cu legislația acestuia [...]

C. Domeniul de aplicare al mecanismului SLIS preconizat

12 Deși este intitulată „Procedurile de soluționare a litigiilor legate de investiții între investitori și state”, secțiunea F din capitolul opt din CETA vizează de asemenea litigiile dintre un investitor canadian și Uniune.

13 În această privință, articolul 8.21 din CETA prevede că, în cazul în care un investitor canadian intenționează să depună o cerere de arbitraj, acesta trebuie să transmită Uniunii „o comunicare prin care solicită stabilirea pârâtului”, identificând măsurile cu privire la care intenționează să depună o cerere. Ulterior, îi revine Uniunii sarcina de a-l informa pe acest investitor „cu privire la identitatea pârâtului, și anume Uniunea [...] sau un stat membru [...]”.

14 Articolul 8.18 din CETA, intitulat „Domeniul de aplicare”, delimitează după cum urmează, la alineatul (1), litigiile care pot fi introduse de investitori în temeiul mecanismului SLIS preconizat:

„[...] un investitor al unei părți poate introduce o cerere de arbitraj, în temeiul prezentei secțiuni, pentru soluționarea încălcării unei obligații de către cealaltă parte în temeiul:

- (a) secțiunii C [din capitolul opt], în ceea ce privește extinderea, desfășurarea, exploatarea, gestionarea, menținerea, utilizarea, beneficierea de și vânzarea sau înstrăinarea investiției reglementate sau
- (b) secțiunii D [din capitolul opt],

în cazul în care investitorul susține că a suferit pierderi sau daune ca urmare a presupusei încălcări.”

- 15 Secțiunea C respectivă este intitulată „Tratament nediscriminatoriu” și conține articolele 8.6-8.8 din CETA, care au următorul cuprins:

„Articolul 8.6

Tratamentul național

[...] Fiecare parte acordă unui investitor al celeilalte părți și unei investiții reglementate un tratament nu mai puțin favorabil decât cel acordat în situații similare propriilor investitori și investițiilor acestora în ceea ce privește stabilirea, achiziția, extinderea, desfășurarea, exploatarea, gestionarea, menținerea, utilizarea, beneficierea de și vânzarea sau o altă formă de înstrăinare a investițiilor pe care le dețin pe teritoriul său. [...]

Articolul 8.7

Tratamentul pe baza clauzei națiunii celei mai favorizate

[...] Fiecare parte acordă unui investitor al celeilalte părți și unei investiții reglementate un tratament nu mai puțin favorabil decât cel acordat în situații similare investitorilor unei țări terțe și investițiilor acestora în ceea ce privește stabilirea, achiziția, extinderea, desfășurarea, exploatarea, gestionarea, menținerea, utilizarea, beneficierea de și vânzarea sau o altă formă de înstrăinare a investițiilor pe care le dețin pe teritoriul său. [...]

Articolul 8.8

Membrii echipei de conducere și consiliile de administrație

O parte nu impune obligația ca o întreprindere de pe teritoriul său, care constituie, de asemenea, o investiție reglementată, să numească în funcții de conducere sau în consiliul de administrație persoane fizice de o anumită cetățenie.”

- 16 Potrivit articolului 28.3 alineatul (2) din CETA, dispozițiile acestei secțiuni C „nu se interpretează ca împiedicând adoptarea sau aplicarea de către o parte a măsurilor necesare pentru [...] protejarea securității publice[,] a moralității publice, [...] pentru menținerea ordinii publice, [pentru] protecția vieții sau a sănătății oamenilor, animalelor sau a plantelor [...]”, „sub rezerva cerinței ca astfel de măsuri să nu fie aplicate într-un mod care ar constitui un mijloc de discriminare arbitrară sau nejustificată între părți în cazul în care condițiile similare predomină sau o restricție disimulată în calea comerțului cu servicii”.

- 17 Secțiunea D din CETA, intitulată „Protecția investițiilor”, cuprinde articolele 8.9-8.14 din CETA, care au următorul cuprins:

„Articolul 8.9

Investiții și măsuri de reglementare

(1) În sensul prezentului capitol, părțile își reafirmă dreptul de a reglementa pe teritoriile lor, pentru a atinge obiective politice legitime, cum ar fi protecția sănătății publice, a siguranței, a mediului sau a moralei publice, protecția socială sau a consumatorilor sau promovarea și protejarea diversității culturale.

(2) Pentru o mai mare certitudine, simplul fapt că o parte reglementează, inclusiv printr-o modificare a legislației sale, într-un mod care afectează în mod negativ o investiție sau interferează cu așteptările investitorului, inclusiv așteptările sale de profit, nu constituie o încălcare a unei obligații în temeiul prezentei secțiuni.

[...]

(4) Pentru o mai mare certitudine, nimic în această secțiune nu va fi interpretat ca împiedicând o parte de la întreruperea acordării unei subvenții sau solicitând rambursarea acesteia [...] sau ca reprezentând o obligație a unei părți de a compensa investitorul.

Articolul 8.10

Tratamentul investitorilor și al investițiilor reglementate

(1) Fiecare parte acordă pe teritoriul său investițiilor reglementate ale celeilalte părți și investitorilor, în ceea ce privește investițiile reglementate ale acestora, un tratament corect și echitabil, precum și protecție și securitate depline, în conformitate cu alineatele (2)-(7).

(2) O parte încalcă obligația de tratament corect și echitabil la care se face referire la alineatul (1) în cazul în care o măsură sau o serie de măsuri constituie:

- (a) denegarea de justiție în cadrul procedurilor penale, civile sau administrative;
- (b) încălcarea fundamentală a dreptului la un proces echitabil, inclusiv o încălcare fundamentală a transparenței, în cadrul procedurilor judiciare și administrative;
- (c) arbitraritate manifestă;
- (d) discriminare specifică pe motive vădit abuzive, cum ar fi sexul, rasa sau credința religioasă;
- (e) tratamentul abuziv al investitorilor, cum ar fi constrângere, violență și hărțuire; sau
- (f) o încălcare a oricăror elemente suplimentare ale obligației de a asigura un tratament corect și echitabil, asumată de părți în conformitate cu alineatul (3) din prezentul articol.

(3) Periodic sau la cererea unei părți, părțile revizuiesc conținutul obligației de a asigura un tratament corect și echitabil. Comitetul pentru servicii și investiții [...] poate să elaboreze recomandări în acest sens și să le înainteze Comitetului mixt CETA în vederea luării unei decizii.

(4) Atunci când se aplică obligația de a asigura un tratament corect și echitabil de mai sus, tribunalul poate lua în considerare dacă o parte a adresat o solicitare specifică unui investitor de a induce o investiție reglementată, care a creat o încredere legitimă [...].

(5) Pentru o mai mare certitudine, «protecția și securitatea depline» se referă la obligațiile părții referitoare la securitatea fizică a investitorilor și a investițiilor reglementate.

(6) Pentru o mai mare certitudine, o încălcare a unei alte dispoziții a prezentului acord sau a unui acord internațional separat nu constituie o încălcare a prezentului articol.

(7) Pentru o mai mare certitudine, faptul că o măsură încalcă dreptul intern nu constituie, în sine, o încălcare a prezentului articol. Pentru a constata dacă măsura încalcă prezentul articol, tribunalul trebuie să ia în considerare dacă o parte nu a acționat în mod inconsecvent cu obligațiile prevăzute la alineatul (1).

Articolul 8.11

Compensarea pierderilor

[...] [F]iecare parte acordă investitorilor celeilalte părți, ale căror investiții reglementate suferă pierderi cauzate de un conflict armat, un conflict civil, o stare de urgență sau dezastre naturale pe teritoriul său, un tratament nu mai puțin favorabil decât cel pe care îl acordă propriilor investitori [...].

Articolul 8.12

Exproprierea

(1) O parte nu naționalizează sau nu expropriează o investiție reglementată fie direct, fie indirect prin intermediul unor măsuri cu efect echivalent naționalizării sau exproprierii («expropriere»), cu excepția:

- (a) celor care deservesc un scop public,
- (b) celor în temeiul unei proceduri de drept;
- (c) celor efectuate în mod nediscriminatoriu; și
- (d) celor efectuate în schimbul plății unei compensații prompte, adecvate și efective.

Pentru o mai mare certitudine, prezentul alineat se interpretează în conformitate cu anexa 8-A.

[...]

Articolul 8.13

Transferuri

(1) Fiecare parte permite toate transferurile referitoare la o investiție reglementată, care urmează să fie efectuate fără restricții sau întârziere și într-o monedă liber convertibilă. Aceste transferuri includ:

- (a) aporturi de capital, cum ar fi fondurile principale și suplimentare pentru menținerea, dezvoltarea sau majorarea investiției;
- (b) profituri, dividende, dobânzi, câștiguri de capital, plăți de redevențe [...] și alte taxe sau alte forme de venituri sau sume provenite din investiția reglementată;
- (c) venituri din vânzarea sau lichidarea integrală sau a unei părți a investiției reglementate;
- (d) plăți efectuate în cadrul unui contract încheiat de către investitor sau al investiției reglementate, inclusiv plățile efectuate în temeiul unui acord de împrumut;

[...]

(2) O parte nu solicită propriilor investitori să transfere sau nu își sancționează investitorii pentru faptul că nu au transferat venitul, câștigurile, profitul sau alte sume provenite din sau care pot fi atribuite investițiilor pe teritoriul celeilalte părți.

(3) Nicio dispoziție din prezentul articol nu se interpretează ca interzicând unei părți să aplice, în mod echitabil și nediscriminatoriu și nu într-un mod care ar constitui o restricție disimulată privind transferurile, propriile legi referitoare la:

- (a) faliment, insolvență sau protejarea drepturilor creditorilor;
- (b) emiterea, tranzacționarea sau comercializarea de titluri de valoare;
- (c) infracțiuni sau acte cu caracter penal;
- (d) raportarea financiară sau înregistrarea contabilă a transferurilor atunci când acest lucru este necesar pentru a veni în sprijinul autorităților de aplicare a legii sau al autorităților de reglementare financiară; și
- (e) punerea în aplicare a hotărârilor în cadrul procedurilor judecătorești.

Articolul 8.14

Subrogarea

În cazul în care o parte sau o agenție a unei părți efectuează o plată în cadrul unei indemnizații, al unei garanții sau al unui contract de asigurare, pe care le-a încheiat în ceea ce privește o investiție realizată de către unul dintre investitorii săi pe teritoriul celeilalte părți, cealaltă parte recunoaște faptul că părții sau agenției acesteia îi revin, în orice situație, aceleași drepturi ca cele ale investitorului în ceea ce privește investiția. [...]"

18 Anexa 8-A la CETA, la care se referă articolul 8.12 alineatul (1) din acest acord, prevede:

„Părțile confirmă că înțeleg în comun că:

- (1) Exproprierea poate fi directă sau indirectă:
 - (a) exproprierea directă se produce atunci când o investiție este naționalizată sau altfel expropriată direct printr-un transfer formal al titlului sau prin confiscare imediată; și
 - (b) exproprierea indirectă se produce în cazul în care o măsură sau o serie de măsuri ale unei părți au un efect echivalent cu exproprierea directă, în ceea ce privește faptul că privează în mod considerabil investitorul de atributele fundamentale ale proprietății asupra investiției sale, inclusiv de dreptul de a utiliza, de a se bucura și de a dispune de investiția sa, fără un transfer formal al titlului sau o confiscare imediată.
- (2) Procedura prin care se stabilește dacă o măsură sau o serie de măsuri ale unei părți, într-o situație specifică, constituie o expropriere indirectă necesită o anchetă bazată pe fapte, de la caz la caz, care ia în considerare, printre alți factori:
 - (a) impactul economic al măsurii sau al seriei de măsuri, deși simplul fapt că o măsură sau o serie de măsuri ale unei părți are un efect advers asupra valorii economice a unei investiții nu stabilește că o expropriere indirectă a avut loc;
 - (b) durata măsurii sau a seriei de măsuri ale unei părți;
 - (c) nivelul în care măsura sau seria de măsuri interferează cu așteptări distincte, rezonabile și susținute de investiții; și

(d) natura măsurii sau a seriei de măsuri, în special obiectul, contextul și intenția.

(3) Pentru o mai mare certitudine, cu excepția situației rare în care impactul unei măsuri sau al unei serii de măsuri este atât de grav, în lumina scopului său, încât pare excesiv în mod evident, nu constituie exproprieri indirecte măsurile nediscriminatorii ale unei părți concepute și aplicate pentru a proteja obiective legitime privind bunăstarea publică, cum ar fi sănătatea, siguranța și mediul.”

19 Articolul 1.1 din CETA prevede că, „[î]n sensul prezentului acord și în absența unor dispoziții contrare”, termenul „măsură” înseamnă „o lege, un regulament, o normă, o procedură, o decizie, o acțiune administrativă, o cerință, o practică sau orice altă formă de măsură adoptată de către o parte”.

20 Articolul 8.2 din CETA prevede:

„(1) [Capitolul opt] se aplică unei măsuri adoptate sau menținute de o parte pe teritoriul propriu referitoare la:

(a) un investitor al celeilalte părți;

(b) o investiție reglementată; [...]

[...]

(4) Cererile pot fi depuse [...] cu respectarea procedurilor stabilite [...] în secțiunea F. [...] Cererile în temeiul secțiunii C, cu privire la stabilirea sau achiziționarea unei investiții reglementate, sunt excluse din domeniul de aplicare al secțiunii F. Secțiunea D se aplică numai pentru o investiție reglementată și pentru un investitor în ceea ce privește investiția reglementată a acestuia.

[...]”

D. Dreptul aplicabil

21 Articolul 8.31 din CETA prevede:

„(1) La pronunțarea hotărârii sale, un tribunal instituit în temeiul prezentei secțiuni aplică prezentul acord astfel cum este interpretat în conformitate cu Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor [din 23 mai 1969 (Recueil des traités des Nations unies, vol. 1155, p. 331, denumită în continuare «Convenția de la Viena»)], precum și celelalte norme și principii de drept internațional aplicabile între părți.

(2) Tribunalul nu are competența de a determina legalitatea unei măsuri, presupusă a constitui o încălcare a prezentului acord, în conformitate cu dreptul intern al unei părți. Pentru o mai mare certitudine în determinarea consecvenței unei măsuri cu prezentul acord, tribunalul poate lua în considerare, după caz, dreptul intern al părții la litigiu ca o chestiune de fapt. În acest scop, tribunalul trebuie să urmărească interpretarea obișnuită acordată dreptului intern de către instanțele sau autoritățile părții respective și orice sens dat dreptul[ui] intern de către tribunal nu este obligatoriu pentru instanțele judecătorești sau autoritățile părții respective.

(3) În cazul în care apar preocupări serioase cu privire la chestiuni de interpretare care pot afecta investițiile, Comitetul pentru servicii și investiții poate [...] să recomande Comitetului mixt CETA adoptarea unor interpretări ale prezentului acord. O interpretare adoptată de Comitetul mixt CETA este obligatorie pentru tribunalul stabilit în temeiul prezentei secțiuni. Comitetul mixt CETA poate decide că o interpretare are efect obligatoriu de la o anumită dată.”

22 Articolul 8.28 alineatul (2) din CETA prevede:

„Tribunalul de apel poate confirma, modifica sau respinge sentința dată de tribunal pe baza:

- (a) erorilor în aplicarea sau interpretarea dreptului aplicabil;
- (b) erorilor vădite în aprecierea faptelor, inclusiv aprecierea dreptului intern aplicabil;
- (c) motivel[or] prevăzute la articolul 52 alineatul (1) literele (a)-(e) din [Convenția pentru reglementarea diferendelor relative la investiții între state și resortisanți ai altor state, semnată la Washington, la 18 martie 1965, denumită în continuare „Convenția ICSID”], în măsura în care acestea nu intră sub incidența literelor (a) și (b).”

E. Normele procedurale

23 Potrivit articolului 8.23 alineatele (1) și (2) din CETA:

„(1) În cazul în care un litigiu nu a fost soluționat prin consultări, poate fi introdusă o cerere în temeiul prezentei secțiuni de:

- (a) un investitor al unei părți în nume propriu; sau
- (b) un investitor al unei părți, în numele unei întreprinderi stabilite pe plan local pe care o deține sau o controlează în mod direct sau indirect.

(2) O cerere poate fi depusă în conformitate cu următoarele reguli:

- (a) Convenția ICSID și Regulamentul de procedură pentru arbitraj;
- (b) Regulile privind instrumentul suplimentar ICSID în cazul în care nu se aplică condițiile de procedură prevăzute la litera (a);
- (c) Regulile de arbitraj ale [Comisiei Națiunilor Unite pentru dreptul comercial internațional]; sau
- (d) orice alte reguli privind acordul părților la litigiu.”

24 Expresia „întreprindere stabilită pe plan local”, prevăzută la acest articol 8.23, înseamnă, potrivit articolului 8.1 din CETA, „o persoană juridică care este constituită sau organizată în conformitate cu legile aplicabile pe teritoriul pârâtului și pe care un investitor al celeilalte părți o deține sau o controlează în mod direct sau indirect”.

25 În ceea ce privește consultările care trebuie, potrivit articolului 8.23 menționat, să aibă loc în prealabil, articolul 8.19 alineatele (2) și (3) prevede:

„(2) Dacă părțile la litigiu nu convin altfel, locul de consultare este:

- (a) Ottawa, în cazul în care măsurile contestate sunt măsuri puse în aplicare de Canada;
- (b) Bruxelles, în cazul în care măsurile contestate includ o măsură pusă în aplicare de Uniune [...];
- (c) capitala statului membru al Uniunii [...], în cazul în care măsurile contestate sunt exclusiv măsuri adoptate de statul membru respectiv.

(3) Părțile în litigiu pot organiza consultări prin intermediul unei conferințe video sau alte mijloace după caz, cum ar fi în cazul în care investitorul este o întreprindere mică sau mijlocie.”

26 Pe de altă parte, articolul 8.22 din CETA prevede:

„(1) Un investitor poate introduce o cerere în temeiul articolului 8.23 numai în cazul în care investitorul:

- (a) transmite pârâtului, odată cu prezentarea unei cereri, acordul său cu privire la soluționarea litigiului de către Tribunal, în conformitate cu procedurile stabilite în prezenta secțiune;
- (b) permite trecerea unui interval de cel puțin 180 de zile de la data prezentării cererii de consultări și, dacă este cazul, a unui interval de cel puțin 90 de zile de la data depunerii notificării prin care solicită stabilirea pârâtului;
- (c) a îndeplinit cerințele notificării prin care se solicită stabilirea pârâtului;
- (d) a îndeplinit cerințele referitoare la cererea de consultări;
- (e) nu identifică o măsură în cererea sa care nu a fost identificată în cererea sa de consultări;
- (f) retrage sau întrerupe orice procedură existentă în fața unui tribunal sau a unei instanțe în temeiul dreptului intern sau internațional, cu privire la o măsură presupusă a constitui o încălcare menționată în cererea sa; și
- (g) renunță la dreptul de a prezenta orice cerere sau de a iniția orice acțiune în fața unui tribunal sau a unei instanțe în temeiul dreptului intern sau internațional, cu privire la o măsură presupusă a constitui o încălcare menționată în cererea sa.

[...]

- (5) Renunțarea prevăzută la alineatul (1) litera (g) sau la alineatul (2), după caz, încetează să se aplice:
 - (a) în cazul în care tribunalul respinge cererea pe fondul neîndeplinirii cerințelor de la alineatul (1) sau (2) sau din orice alte motive procedurale sau jurisdicționale;
 - (b) în cazul în care tribunalul respinge cererea în temeiul articolului 8.32 sau al articolului 8.33; sau
 - (c) în cazul în care investitorul își retrage cererea [...] în termen de 12 luni de la constituirea [diviziunii] tribunalului.”

27 Articolele 8.32 și 8.33 din CETA, la care se referă articolul 8.22 alineatul (5) litera (b) din acesta, privesc „cereri[le] vădit neîntemeiate” și, respectiv, „cereri[le] neîntemeiate de drept”, acestea din urmă fiind definite ca fiind cereri „pentru care [nu] poate fi pronunțată o sentință în favoarea reclamantului [...], chiar dacă s-a plecat de la premisa că faptele invocate sunt adevărate”. Aceste articole prevăd că revine tribunalului CETA sarcina de a instrumenta cu titlu preliminar dacă se impune respingerea cererii ca vădit neîntemeiată sau ca neîntemeiată de drept, în cazul în care pârâtul a formulat o obiecție în acest sens.

28 Articolul 8.25 alineatul (1) din CETA are următorul cuprins:

„Pârâtul își dă acordul cu privire la soluționarea litigiului de către Tribunal, în conformitate cu procedurile stabilite în prezenta secțiune.”

29 Articolul 8.27 din CETA prevede, la alineatele (6), (7) și (9), următoarele:

„(6) Tribunalul judecă cazurile în diviziuni formate din trei membri ai tribunalului, dintre care unul trebuie să fie resortisant al unui stat membru al Uniunii [...], unul resortisant al Canadei și unul resortisant al unei țări terțe. Diviziunea este prezidată de membrul tribunalului care este resortisant al unei țări terțe.

(7) În termen de 90 de zile de la prezentarea unei cereri în temeiul articolului 8.23, președintele tribunalului numește membrii tribunalului care compun diviziunea însărcinată să instrumenteze cazul după un sistem de rotație, pentru a garanta că alcătuirea diviziunii este aleatorie și imprevizibilă, oferind în același timp șanse egale tuturor membrilor tribunalului de a-și exercita mandatul.

[...]

(9) În pofida alineatului (6), părțile litigante pot cădea de acord ca un caz să fie audiat de către un singur membru al tribunalului care urmează să fie numit în mod aleatoriu dintre resortisanții țărilor terțe. Pârâtul trebuie să acorde o atenție cuvenită cererii din partea reclamantului de a instrumenta cazul de către o instanță cu un singur membru, în special în cazul în care reclamantul este o întreprindere mică sau mijlocie sau când compensațiile sau despăgubirile revendicate sunt relativ reduse. Astfel de cereri se efectuează înaintea constituirii diviziunii tribunalului.”

30 Articolul 8.28 alineatele (5), (7) și (9) din CETA prevede:

„(5) Diviziunea tribunalului de apel constituită pentru a instrumenta recursul este compusă din trei membri ai tribunalului de apel numiți în mod aleatoriu.

[...]

(7) Comitetul mixt CETA adoptă fără întârziere o decizie pentru a stabili următoarele aspecte [...] în ceea ce privește funcționarea tribunalului de apel:

[...]

(b) procedurile pentru inițierea și desfășurarea apelurilor [...]

[...]

(9) La adoptarea deciziei menționate la alineatul (7):

(a) o parte în litigiu poate contesta o hotărâre pronunțată în temeiul prezentei secțiuni la tribunalul de apel în termen de 90 de zile de la data emiterii acesteia;

[...]

(c) o hotărâre emisă în conformitate cu articolul 8.39 nu este considerată definitivă și nicio acțiune de executare a hotărârii nu poate fi introdusă până la îndeplinirea uneia dintre următoarele condiții:

- (i) au trecut 90 de zile de la emiterea hotărârii de către tribunal și nu a fost inițiat niciun [apel];
- (ii) un apel introdus a fost respins sau retras; sau
- (iii) au trecut 90 de zile de la hotărârea dată de tribunalul de apel fără ca acesta din urmă să retrimite cauza spre rejudecare tribunalului;

(d) o hotărâre definitivă a tribunalului de apel este considerată sentință definitivă în sensul articolului 8.41.

[...]”

31 Potrivit articolului 8.39 din CETA:

„(1) În cazul în care tribunalul pronunță o hotărâre definitivă împotriva pârâtului, tribunalul poate dispune, separat sau în solidar[, doar]:

- (a) daune interese și orice dobânzi aplicabile;
- (b) restituirea proprietății, caz în care hotărârea prevede faptul că pârâtul poate plăti daune interese reprezentând valoarea de piață justă a proprietății [...] și orice dobândă aplicabilă [...].

(2) Sub rezerva alineatelor (1) și (5), în cazul în care o cerere este introdusă în temeiul articolului 8.23 alineatul (1) litera (b):

- (a) o hotărâre prin care se dispune acordarea de daune interese și a oricărei dobânzi aplicabile prevede ca suma să fie plătită întreprinderii stabilite pe plan local;
- (b) o hotărâre prin care se dispune restituirea proprietății prevede că restituirea să se facă către întreprinderea stabilită pe plan local;

[...]

(3) Daunele interese nu depășesc cuantumul pierderii suferite [...]

(4) Tribunalul nu dispune acordarea de daune interese punitive.

(5) Tribunalul dispune ca partea care a căzut în pretenții să suporte cheltuielile de judecată. În situații excepționale, un tribunal poate să repartizeze costurile între părțile la litigiu în cazul în care stabilește că repartizarea este adecvată în împrejurările speței. Alte costuri rezonabile, inclusiv costurile de reprezentare și asistență juridică, sunt suportate de partea căzută în pretenții, cu excepția cazului în care tribunalul stabilește că repartizarea nu este rezonabilă în împrejurările speței. În cazul în care s-a obținut câștig de cauză doar pentru anumite capete de cerere, costurile se ajustează proporțional cu numărul sau amploarea capetelor de cerere pentru care s-a obținut câștig de cauză.

(6) Comitetul mixt al CETA va lua în considerare norme suplimentare care vizează reducerea sarcinii financiare asupra reclamanților care sunt persoane fizice sau întreprinderi mici și mijlocii. Astfel de norme suplimentare pot, în special, să țină seama de resursele financiare ale acestor reclamanți, precum și de cuantumul despăgubirilor solicitate.

(7) [...] Tribunalul pronunță hotărârea sa definitivă în termen de 24 de luni de la data la care cererea este depusă în conformitate cu articolul 8.23. În cazul în care tribunalul are nevoie de timp suplimentar pentru a pronunța hotărârea definitivă, acesta furnizează părților contestatate motivele întârzierii.”

32 Articolul 8.41 din CETA prevede:

„(1) O hotărâre pronunțată în temeiul prezentei secțiuni este obligatorie pentru părțile la litigiu și în speță.

(2) [...] [O] parte la litigiu trebuie să recunoască și să respecte o hotărâre fără întârziere.

[...]

(4) Executarea hotărârii este reglementată de legile privind executarea hotărârilor sau sentințelor în vigoare în țara în care se solicită executarea.

[...]"

F. Membrii tribunalului și ai tribunalului de apel preconizate

33 Articolul 8.27 alineatele (2)-(5) și (12)-(16) din CETA prevede:

„(2) Comitetul mixt CETA numește cincisprezece membri ai tribunalului, la data intrării în vigoare a prezentului acord. Un număr de cinci membri ai tribunalului trebuie să fie resortisanți ai unui stat membru al Uniunii [...], cinci membri trebuie să fie resortisanți ai Canadei, iar cinci membri trebuie să fie resortisanți ai țărilor terțe.

(3) Comitetul mixt CETA poate decide sporirea sau reducerea numărului de membri ai tribunalului cu un multiplu de trei. Numiri suplimentare trebuie să fie făcute pe aceeași bază prevăzută la alineatul (2).

(4) Membrii tribunalului trebuie să posede calificările necesare în țările lor respective pentru exercitarea funcțiilor judiciare sau să fie juriști de competență recunoscută. Aceștia posedă o expertiză confirmată în drept public internațional. Este de dorit ca aceștia să dețină competențe în special în dreptul internațional în materie de investiții, în dreptul comercial internațional și în soluționarea litigiilor care decurg din investiții internaționale sau din acordurile comerciale internaționale.

(5) Membrii tribunalului desemnați în conformitate cu prezenta secțiune sunt numiți pentru un mandat de cinci ani, reînnoibil o singură dată. Cu toate acestea, mandatul a șapte dintre cele 15 persoane desemnate imediat după intrarea în vigoare a prezentului acord, care urmează să fie hotărât prin tragere la sorți, se extinde la șase ani. De îndată ce devin vacante, locurile vor fi reocupate. [...]

[...]

(12) Pentru a garanta disponibilitatea lor, membrilor tribunalului li se va plăti un onorariu lunar care urmează să fie determinat de Comitetul mixt CETA.

(13) Onorariul menționat la alineatul (12) este plătit în mod egal de ambele părți [...]

(14) Cu excepția cazului în [care] Comitetul mixt CETA adoptă o decizie în conformitate cu alineatul (15), quantumul costurilor și cheltuielilor membrilor tribunalului dintr-o divizie constituită pentru a instrumenta un caz, altele decât onorariile menționate la alineatul (12), este determinat în conformitate cu reglementarea 14(1) din regulamentele administrative și financiare ale convenției ICSID în vigoare la data depunerii cererii și atribuite de către tribunal între părțile litigante în conformitate cu articolul 8.39 alineatul (5).

(15) Comitetul mixt CETA poate să adopte o decizie, pentru a transforma onorariul și alte costuri și cheltuieli într-un salariu normal, și să decidă modalitățile și condițiile aplicabile.

(16) Secretariatul ICSID asigură secretariatul tribunalului și îi furnizează un sprijin adecvat.”

34 Articolul 8.28 alineatele (3), (4) și (7) din CETA prevede:

„(3) Membrii tribunalului de apel sunt numiți printr-o decizie a Comitetului mixt CETA în același timp cu adoptarea deciziei menționate la alineatul (7).

(4) Membrii tribunalului de apel îndeplinesc cerințele articolului 8.27 alineatul (4) și respectă dispozițiile articolului 8.30.

[...]

(7) Comitetul mixt CETA adoptă fără întârziere o decizie pentru a stabili următoarele aspecte administrative și organizatorice în ceea ce privește funcționarea tribunalului de apel:

[...]

(c) procedurile pentru ocuparea unui post vacant în cadrul tribunalului de apel și în cadrul unei diviziuni a tribunalului de apel constituite pentru a soluționa o cauză;

(d) remunerarea membrilor tribunalului de apel;

(e) dispoziții referitoare la costurile procedurii de apel;

(f) numărul membrilor tribunalului de apel;

[...]”

35 Articolul 8.30 din CETA prevede:

„(1) Membrii tribunalului trebuie să fie independenți. Ei nu au legătură cu niciun guvern. Ei nu acceptă instrucțiuni de la nicio organizație [sau] guvern cu privire la aspecte legate de litigiu. Ei nu participă la soluționarea unor litigii care ar putea crea un conflict de interese direct sau indirect. Ei respectă Orientările Uniunii internaționale a barourilor cu privire la conflictele de interese în arbitrajul internațional [aprobat la 22 mai 2004 de Consiliul Uniunii internaționale a barourilor, denumite în continuare «Orientările IBA»] sau orice norme suplimentare adoptate în conformitate cu articolul 8.44 alineatul (2). În plus, de la numirea lor, ei se abțin să acționeze în calitate de avocat sau de expert numit de o parte sau de martor în orice litigiu legat de investiții nou sau aflat pe rol în temeiul prezentului acord sau al oricărui acord internațional.

[...]

(4) La recomandarea motivată a președintelui tribunalului sau la inițiativa lor comună, părțile, printr-o decizie a Comitetului mixt CETA, pot revoca un membru al tribunalului în cazul în care comportamentul său este incompatibil cu obligațiile prevăzute la alineatul (1) și îl fac inapt să mențină în continuare statutul de membru al tribunalului.”

36 Alineatul (1) a doua teză al acestui articol 8.30 este însoțit de o notă de subsol potrivit căreia, „[p]entru o mai mare certitudine, faptul că o persoană primește remunerație de la un guvern nu constituie în sine un motiv de incompatibilitate”.

G. Comitetul mixt și Comitetul pentru servicii și investiții

37 Potrivit articolului 26.1 din CETA:

„(1) Părțile instituie Comitetul mixt CETA compus din reprezentanți ai Uniunii [...] și reprezentanți ai Canadei. Comitetul mixt CETA va fi coprezidat de ministrul pentru Comerț Internațional din Canada și de membrul Comisiei Europene responsabil pentru comerț sau persoanele desemnate de aceștia.

[...]

(3) Comitetul mixt al CETA este responsabil pentru toate chestiunile privind comerțul și investițiile între părți, precum și punerea în aplicare și aplicarea prezentului acord. [...]

(4) Comitetul mixt CETA:

[...]

(e) ia decizii în temeiul articolului 26.3;

(5) Comitetul mixt CETA poate:

[...]

(e) adopta interpretări ale dispozițiilor prezentului acord, care vor fi obligatorii pentru tribunalele stabilite în temeiul secțiunii F din capitolul opt (Soluționarea litigiilor între investitori și stat) și al capitolului douăzeci și nouă (Soluționarea litigiilor);

[...]”

38 Articolul 26.3 din CETA prevede:

„(1) În vederea realizării obiectivelor stabilite de prezentul acord, Comitetul mixt CETA are competență de decizie în ceea ce privește toate aspectele prevăzute în prezentul acord.

(2) Deciziile luate de Comitetul mixt CETA sunt obligatorii pentru părți [...]

(3) Comitetul mixt CETA ia decizii și formulează recomandările sale de comun acord.”

39 Articolul 8.44 alineatul (2) din CETA are următorul cuprins:

„(2) Cu acordul părților și după finalizarea propriilor cerințe și proceduri interne, Comitetul pentru servicii și investiții adoptă un cod de conduită pentru membrii tribunalului care urmează să fie aplicat în cazul litigiilor care decurg din prezentul capitol, care poate înlocui sau completa normele în vigoare și poate aborda subiecte precum:

(a) obligațiile de comunicare a informațiilor;

(b) independența și imparțialitatea membrilor tribunalului; și

(c) confidențialitate.

Părțile depun toate eforturile pentru a se asigura că codul de conduită este adoptat, după caz, cel târziu în prima zi de aplicare cu titlu provizoriu sau de intrare în vigoare a prezentului acord și, în orice caz, în termen de cel mult doi ani de la data respectivă.”

H. Lipsa efectului direct al CETA în ordinea juridică a părților

40 Articolul 30.6 alineatul (1) din CETA prevede că „[n]icio dispoziție a prezentului acord nu se interpretează [...] ca permițând invocarea directă a prezentului acord în sistemele juridice interne ale părților”.

I. Instrumentul comun de interpretare și Declarația nr. 36

- 41 Articolul 30.1 din CETA prevede că „[p]rotocoalele, anexele, declarațiile, declarațiile comune, angajamentele și notele de subsol din prezentul acord sunt parte integrantă din acesta”.
- 42 Cu ocazia semnării CETA, Uniunea și statele sale membre, precum și Canada au instituit un instrument comun de interpretare (JO 2017, L 11, p. 3, denumit în continuare „instrumentul comun de interpretare”), care, la punctul 1 literele (b) și (d), prevede:
- „(b) CETA întruchipează angajamentul comun al Canadei și al Uniunii [...] și statelor sale membre față de comerțul liber și echitabil într-o societate vibrantă și orientată către viitor. [...]
- [...]
- (d) Uniunea [...] și statele sale membre și Canada vor continua, prin urmare, să dețină capacitatea de a îndeplini obiectivele legitime de politică publică stabilite de instituțiile lor democratice, precum sănătatea publică, serviciile sociale, educația publică, siguranța, mediul, moralitatea publică, confidențialitatea și protecția datelor și promovarea și protejarea diversității culturale. De asemenea, CETA nu va coborî standardele și reglementările noastre respective legate de siguranța alimentară, siguranța produselor, protecția consumatorilor, sănătate, mediu sau protecția muncii. Bunurile importate, furnizorii de servicii și investitorii trebuie să continue să respecte cerințele interne, inclusiv normele și reglementările. [...]”
- 43 În conformitate cu punctul 2 din acest instrument:
- „CETA păstrează capacitatea Uniunii [...] și [a] statelor sale membre și a Canadei de a adopta și de a aplica propriile legi și reglementări care guvernează activitatea economică în interes public, de a îndeplini obiective legitime de politică publică, precum protecția și promovarea sănătății publice, serviciile sociale, educația publică, siguranța, mediul, moralitatea publică, protecția socială sau a consumatorilor, confidențialitatea și protecția datelor și promovarea și protejarea diversității culturale.”
- 44 Punctul 6 din instrumentul menționat prevede:
- „(a) CETA include norme moderne privind investițiile, care păstrează dreptul administrațiilor de a reglementa în interes public, inclusiv atunci când aceste reglementări afectează o investiție străină, asigurând, în același timp, un nivel înalt de protecție a investițiilor și oferind o soluționare corectă și transparentă a litigiilor. CETA nu va face ca investitorii străini să beneficieze de un tratament mai favorabil față de investitorii interni. CETA nu privilegiază recurgerea la sistemul de instanță pentru investiții instituit prin acord. Investitorii pot opta, în schimb, să recurgă la căi de atac disponibile în instanțele interne.
- (b) CETA clarifică faptul că administrațiile pot să își modifice legile, indiferent dacă aceasta ar putea să afecteze negativ o investiție sau așteptările investitorului în privința profiturilor [...]
- [...]
- (d) CETA impune o legătură economică reală cu economiile Canadei sau Uniunii [...] pentru ca o firmă să beneficieze de pe urma acordului și împiedică societățile «fantomă» sau «cutie poștală» stabilite în Canada sau în Uniune [...] de către investitori din alte țări să introducă acțiuni împotriva Canadei sau Uniunii [...] și statelor sale membre. [...]

- (e) Pentru a se asigura că tribunalele respectă în orice circumstanțe intenția părților astfel cum figurează în acord, CETA include dispoziții care permit părților să emită note de interpretare obligatorii. Canada și Uniunea [...] și statele sale membre se angajează să utilizeze aceste dispoziții pentru a evita și corecta orice interpretare greșită a CETA de către tribunale.
- (f) CETA se îndepărtează decisiv de abordarea tradițională a soluționării litigiilor legate de investiții și instituie tribunale independente, imparțiale și permanente pentru investiții, inspirate de principiile sistemelor judiciare publice din Uniune [...] și statele sale membre și Canada, precum și instanțe internaționale precum Curtea Internațională de Justiție și Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În consecință, membrii acestor tribunale vor fi persoane calificate să exercite funcții judiciare în țările lor respective și vor fi numiți de Uniune [...] și Canada pentru un mandat fix. Cauzele vor fi audiate de trei membri selectați în mod aleatoriu. S-au stabilit norme etice stricte pentru aceste persoane cu scopul de a asigura independența și imparțialitatea lor, absența conflictelor de interese, a părtinirii sau a aparenței de părtinire. Uniunea [...] și statele sale membre și Canada au convenit să treacă imediat la aprofundarea lucrărilor la un cod de conduită pentru mai bună asigurare a imparțialității membrilor tribunalelor, la metoda și nivelul remunerării și la procesul de selecție a acestora. Obiectivul comun este de a se încheia lucrările până la intrarea în vigoare a CETA.
- (g) CETA este primul acord care include un mecanism de recurs care va permite corectarea erorilor și va asigura coerența deciziilor tribunalului [...]
- (h) Canada și Uniunea [...] și statele sale membre se angajează să monitorizeze funcționarea tuturor acestor norme privind investițiile, să abordeze în timp util orice deficiențe care ar putea apărea și să exploreze modalități prin care să continue să îmbunătățească funcționarea lor în timp.
- (i) Prin urmare, CETA reprezintă o schimbare importantă și radicală în ceea ce privește normele și soluționarea litigiilor legate de investiții. Acordul pune bazele unui efort multilateral de a se dezvolta în continuare această nouă abordare a soluționării litigiilor legate de investiții într-o instanță multilaterală dedicată investițiilor. [Uniunea] și Canada vor acționa rapid în direcția creării unei instanțe multilaterale dedicate investițiilor. Aceasta ar trebui creată odată ce se întrunește masa critică minimă de participanți și va înlocui imediat sistemele bilaterale precum cel din CETA, urmând să fie pe deplin deschisă spre aderare oricărui stat care aderă la principiile care stau la baza acestei instanțe.”

45 Pe de altă parte, potrivit Declarației nr. 36:

„CETA urmărește o reformă importantă a soluționării disputelor în materie de investiții, întemeiată pe principiile comune ale instanțelor Uniunii [...] și ale statelor sale membre și ale Canadei, precum și pe cele ale instanțelor internaționale recunoscute de Uniune [...] și statele sale membre și Canada [...].

Toate aceste dispoziții [privitoare la aceste litigii] fiind excluse din domeniul aplicării provizorii a CETA, Comisia Europeană și Consiliul confirmă că ele nu vor intra în vigoare înainte de ratificarea CETA de către toate statele membre, fiecare în conformitate cu propriile proceduri constituționale.

Comisia se angajează să facă fără întârziere demersuri în vederea revizuirii mecanismului de soluționare a litigiilor (ICS) și să acorde suficient timp pentru ca statele membre să o poată examina în cadrul proceselor lor de ratificare, în conformitate cu următoarele principii:

Va exista un proces riguros de selecție pentru toți judecătorii tribunalului și ai tribunalului de apel, sub controlul instituțiilor Uniunii [...] și al statelor membre, cu scopul de a garanta independența și imparțialitatea judecătorilor, precum și cel mai ridicat nivel de competență. În ceea ce privește în special judecătorii europeni, procesul de selecție va trebui, de asemenea, să asigure reprezentarea, mai ales pe termen lung, a diversității tradițiilor juridice europene. În consecință:

- judecătorii candidați europeni vor fi nominalizați de către statele membre, care vor participa și la evaluarea candidaților;
- fără [a] aduce atingere celorlalte condiții menționate la articolul 8.27 [alineatul] (4) din CETA, statele membre vor propune candidați care să îndeplinească criteriile menționate la articolul 253 [primul paragraf] din TFUE;
- Comisia va asigura, în consultare cu statele membre și cu Canada, o evaluare la fel de riguroasă a candidaturilor celorlalți judecători din cadrul tribunalului.

Judecătorii vor fi plătiți în permanență de către Uniune [...] și Canada. Sistemul ar trebui să progreseze către judecători angajați cu normă întreagă.

Cerințele etice pentru membrii tribunalelor, deja prevăzute în CETA, vor fi stabilite în detaliu cât mai curând posibil și în timp util, astfel încât statele membre să le poată lua în considerare în procesele lor de ratificare, într-un cod de conduită obligatoriu din punct de vedere juridic (care este, de asemenea, deja prevăzut în CETA). [...]

Accesul la această nouă instanță va fi îmbunătățit și ușurat pentru [...] [întreprinderile mici și mijlocii] și persoanele private. În acest scop:

- adoptarea de către [Comitetul mixt CETA] a unor norme complementare, prevăzute de articolul [8.39 alineatul (6)] din CETA, menite să reducă povara financiară care afectează solicitanții persoane fizice sau [întreprinderi mici și mijlocii], va fi realizată astfel încât aceste norme complementare să poată fi adoptate în cel mai scurt termen;
- independent de rezultatul discuțiilor din cadrul [Comitetului mixt CETA], Comisia va propune măsuri adecvate de (co)finanțare publică a acțiunilor [întreprinderilor mici și mijlocii] introduse în fața acestei instanțe, precum și acordarea de asistență tehnică.

[...]"

III. Rezumatul chestiunilor invocate de Regatul Belgiei

A. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii

- ⁴⁶ Regatul Belgiei amintește că, la punctul 246 din Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454), Curtea a enunțat „principiul competenței exclusive a Curții în interpretarea definitivă a dreptului Uniunii”.

- 47 Respectarea acestei competențe exclusive ar fi necesară pentru a asigura autonomia ordinii juridice a Uniunii. În această privință, Regatul Belgiei amintește că Curtea a statuat, în Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011 (EU:C:2011:123), că există o incompatibilitate cu autonomia ordinii juridice a Uniunii atunci când o instanță internațională instituită printr-un acord obligatoriu pentru Uniune poate fi chemată să interpreteze și să aplice nu numai dispozițiile acestui acord, ci și dispozițiile din dreptul primar sau derivat al Uniunii, principii generale ale dreptului Uniunii sau drepturi fundamentale ale acesteia.
- 48 Or, în speță, delimitarea competenței tribunalului CETA, efectuată la articolul 8.31 din acest acord, nu ar schimba cu nimic faptul că, atunci când acest tribunal va trebui să examineze dacă o măsură luată de Uniune încalcă una dintre dispozițiile capitolului opt secțiunile C și D din acest acord, acesta va fi obligat să interpreteze conținutul măsurii respective, fără a se putea întemeia în mod necesar pe o interpretare deja furnizată de Curte.
- 49 În plus, competența tribunalului CETA de a examina dacă o măsură luată de Canada, de Uniune sau de un stat membru încalcă una dintre dispozițiile secțiunii C sau D din acest capitol ar abilita acest tribunal, în pofida limitărilor care decurg din articolul 8.31 din CETA, să efectueze aprecieri fundamentale care ar implica, atunci când măsura contestată a fost luată de Uniune, dreptul primar al acesteia. Acest tribunal ar putea astfel să fie chemat să țină seama, cu ocazia examinării litigiului, de dispozițiile dreptului primar al Uniunii în temeiul cărora Uniunea a adoptat această măsură. Acesta ar trebui, într-un astfel de caz, să efectueze o apreciere a conținutului respectivelor dispoziții.
- 50 De vreme ce mecanismul SLIS preconizat nu prevede nici obligația și nici măcar posibilitatea tribunalului CETA de a adresa Curții o întrebare prealabilă privind interpretarea dreptului Uniunii, Regatul Belgiei ridică problema dacă acest mecanism, care poate conduce la hotărâri definitive care obligă Uniunea, este compatibil cu principiul competenței exclusive a Curții în interpretarea definitivă a dreptului Uniunii.

B. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității

- 51 Regatul Belgiei subliniază că întreprinderile constituite în conformitate cu dreptul canadian și persoanele fizice de cetățenie canadiană sau rezidenți permanenți în Canada (denumite în continuare, împreună, „întreprinderile și persoanele fizice canadiene” sau „investitorii canadieni”) vor putea, în ceea ce privește investițiile lor în Uniune, să sesizeze tribunalul CETA cu un litigiu, în timp ce întreprinderile constituite în conformitate cu dreptul unui stat membru al Uniunii și persoanele fizice care au cetățenia unui astfel de stat (denumite în continuare „întreprinderile și persoanele fizice ale statelor membre” sau „investitorii Uniunii”) nu vor avea, în privința investițiilor lor în Uniune, această posibilitate.
- 52 Ar trebui să se examineze dacă o astfel de situație este compatibilă cu articolul 20 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”), potrivit căruia „[t]oate persoanele sunt egale în fața legii”, și cu articolul 21 din cartă, care prevede, la alineatul (2), că, „[î]n domeniul de aplicare al tratatelor și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale ale acestora, se interzice orice discriminare pe motiv de cetățenie”.
- 53 Mai precis, Regatul Belgiei observă că rezultă din articolul 8.39 alineatul (2) litera (a) din CETA că, atunci când un investitor canadian va acționa în fața tribunalului CETA în numele unei „întreprinderi stabilite pe plan local”, și anume o întreprindere stabilită în Uniune și deținută sau controlată direct sau indirect de acest investitor, daunele interese acordate de acest tribunal vor trebui plătite acestei întreprinderi stabilite pe plan local. Ar fi necesar să se analizeze compatibilitatea acestei norme cu articolele 20 și 21 din cartă.

- 54 Regatul Belgiei ridică de asemenea problema dacă, în ipoteza în care tribunalul CETA ar constata incompatibilitatea cu o dispoziție a capitolului opt secțiunea C sau D din CETA a unei amenzi aplicate de Comisie sau de o autoritate a unui stat membru unui investitor canadian pentru încălcarea dreptului concurenței și ar acorda o despăgubire echivalentă cu această amendă, dispariția efectelor amenzii respective ar fi compatibilă cu principiul egalității de tratament și cu cerința efectivității dreptului Uniunii.
- 55 Regatul Belgiei observă, în această privință, că articolul 8.9 alineatul (4) din CETA exclude posibilitatea ca, în cazul în care Uniunea declară un ajutor de stat incompatibil cu articolul 108 TFUE și dispune rambursarea acestuia, tribunalul CETA să decidă că respectiva decizie este contrară acestui acord. Or, acordul menționat nu ar include o normă similară de protecție a deciziilor luate de Comisie sau de autoritățile statelor membre în cadrul articolelor 101 și 102 TFUE. Un investitor canadian ar putea astfel să evite consecințele financiare ale unei încălcări a dreptului Uniunii în materia concurenței, în timp ce investitorii Uniunii nu pot evita aceste consecințe, fapt care ar putea fi incompatibil cu articolele 20 și 21 din cartă, precum și cu cerința efectivității dreptului Uniunii.

C. Chestiuni privind compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță independentă

- 56 Regatul Belgiei ridică problema dacă capitolul opt secțiunea F din CETA este compatibil cu dreptul fundamental de acces la o instanță independentă, astfel cum este prevăzut, printre altele, la articolul 47 din cartă.
- 57 Acesta observă, în primul rând, că regimul prevăzut în secțiunea F menționată ar putea face excesiv de dificil accesul întreprinderilor mici și mijlocii la tribunalul CETA, întrucât, potrivit articolului 8.27 alineatul (14) din CETA, costurile și cheltuielile membrilor acestui tribunal care judecă litigiul vor trebui să fie suportate de părțile la acest litigiu, iar articolul 8.39 alineatul (5) din CETA prevede că atât cheltuielile de judecată, cât și costurile de reprezentare și asistență juridică vor trebui să fie suportate, cu excepția situațiilor excepționale, de partea care cade în pretenții.
- 58 Pe de altă parte, CETA nu ar oferi, în prezent, posibilitatea de acordare a unei asistențe judiciare, deși articolul 47 al treilea paragraf din cartă proclamă în mod expres dreptul la o astfel de asistență, în măsura în care este necesar pentru a asigura accesul la justiție, Curtea precizând, în plus, în Hotărârea din 22 decembrie 2010, DEB (C-279/09, EU:C:2010:811), că acest drept se extinde asupra întreprinderilor.
- 59 Riscul de a trebui să suporte totalitatea cheltuielilor de judecată în proceduri oneroase ar putea, prin urmare, să descurajeze un investitor, care nu dispune decât de mijloace financiare limitate, să formuleze o cerere.
- 60 Regatul Belgiei ridică, în al doilea rând, problema compatibilității condițiilor de remunerare a membrilor tribunalului și ai tribunalului de apel CETA, astfel cum sunt prevăzute la articolul 8.27 alineatele (12)-(15) și la articolul 8.28 alineatul (7) litera (d) din CETA, cu dreptul de acces la „o instanță judecătorească independentă și imparțială, constituită în prealabil prin lege”, care este enunțat la articolul 47 al doilea paragraf din cartă. Întrucât aceste condiții de remunerare nu sunt stabilite în principal în chiar textul CETA, ci sunt lăsate în mare măsură la aprecierea discreționară a Comitetului mixt CETA, ar fi permis să se exprime îndoeli cu privire la compatibilitatea acestora cu principiile aplicabile în materia separării puterilor.
- 61 Faptul că CETA prevede că remunerația membrilor tribunalului nu va consta, sau cel puțin nu în viitorul apropiat, într-un salariu fix și normal, ci într-un onorariu lunar la care se vor adăuga costuri în funcție de zilele de lucru consacrate unui litigiu, ar putea fi incompatibil cu dreptul de acces la o instanță judecătorească independentă. În această privință, Regatul Belgiei face trimitere la articolul 6

din Carta europeană privind statutul judecătorilor, adoptată la 10 iulie 1998 de Consiliul European, potrivit căruia nivelul remunerării judecătorilor trebuie stabilit „astfel încât să îi protejeze de presiunile care au drept scop influențarea sensului deciziilor acestora”.

- 62 Această Cartă europeană privind statutul judecătorilor ar cuprinde de asemenea recomandări adoptate în cadrul Consiliului European, potrivit cărora remunerația judecătorilor trebuie să fie determinată în funcție de un barem general. Or, ar rezulta din condițiile de remunerare prevăzute în prezent de CETA că remunerația membrilor tribunalului CETA ar depinde parțial de numărul de litigii introduse de către investitori. Prin urmare, dezvoltarea unei jurisprudențe favorabile investitorilor ar avea un efect pozitiv asupra remunerației acestor membri și ar putea astfel să se afle la originea unui conflict de interese.
- 63 Regatul Belgiei ridică, în al treilea rând, problema compatibilității cu articolul 47 al doilea paragraf din cartă a normelor în materia numirii membrilor tribunalului și ai tribunalului de apel, astfel cum sunt prevăzute la articolul 8.27 alineatele (2) și (3), precum și la articolul 8.28 alineatele (3) și (7) litera (c) din CETA.
- 64 El observă că acești membri vor fi numiți de Comitetul mixt CETA, care este coprezidat de ministrul pentru Comerț Internațional din Canada și de membrul Comisiei responsabil pentru comerț (sau de persoanele desemnate de aceștia). Or, ar rezulta din Carta europeană privind statutul judecătorilor, la care se referă recomandările Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE), că, în cazul în care numirea judecătorilor se face de către puterea executivă, aceasta trebuie să aibă loc în urma recomandării făcute de către o autoritate independentă, constituită într-o parte substanțială din membri ai puterii judiciare.
- 65 În al patrulea rând, Regatul Belgiei ridică problema compatibilității cu articolul 47 al doilea paragraf din cartă a condițiilor de revocare a membrilor tribunalului și ai tribunalului de apel CETA, astfel cum sunt prevăzute acestea la articolul 8.30 alineatul (4) din CETA, respectiva dispoziție permițând ca un membru să fie revocat printr-o decizie a Comitetului mixt CETA. Or, ar rezulta din Carta europeană privind statutul judecătorilor și din recomandările CCJE că orice decizie de revocare a unui judecător trebuie să implice un organ independent, să fie dată potrivit unei proceduri echitabile care respectă dreptul la apărare și să poată face obiectul unei căi de atac în fața unei instanțe superioare cu caracter jurisdicțional. În orice caz, pentru a asigura independența judecătorilor, puterea executivă nu ar trebui să aibă posibilitatea să îi revoce.
- 66 În al cincilea și ultimul rând, Regatul Belgiei ridică problema compatibilității cu articolul 47 al doilea paragraf din cartă a normelor de etică pe care membrii tribunalelor menționate vor trebui să le respecte în temeiul articolului 8.28 alineatul (4), al articolului 8.30 alineatul (1) și al articolului 8.44 alineatul (2) din CETA.
- 67 Acesta observă că dispozițiile respective prevăd în esență că membrii menționați vor trebui să respecte Orientările IBA, în așteptarea adoptării unui cod de conduită de către Comitetul pentru servicii și investiții. Or, ar rezulta din Magna Carta a Judecătorilor, adoptată la 17 noiembrie 2010 de CCJE, că normele de deontologie aplicabile judecătorilor trebuie să emane de la judecătorii înșiși sau, cel puțin, judecătorii trebuie să joace un rol major în adoptarea acestor norme.
- 68 Întrucât Orientările IBA se adresează unor arbitri, iar nu unor judecători, ele ar fi susceptibile să conțină standarde în materie de independență care nu sunt adaptate statutului acestora din urmă.
- 69 Regatul Belgiei observă de asemenea că CETA prevede, la articolul 8.30 alineatul (1), că membrii tribunalului și ai tribunalului de apel CETA „se abțin să acționeze în calitate de avocat sau de expert numit de o parte sau de martor în orice litigiu legat de investiții nou sau aflat pe rol în temeiul prezentului acord sau al oricărui acord internațional”, dar nu impune ca acești membri să își declare activitățile externe și nici, a fortiori, ca aceste activități să fie supuse unei aprobări prealabile. Or,

instrumentele internaționale relevante, cum ar fi Carta europeană privind statutul judecătorilor, ar prevedea că exercitarea unor astfel de activități trebuie să fie declarată și să facă obiectul unei autorizări prealabile.

IV. Rezumatul observațiilor prezentate Curții

A. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii

- 70 Cea mai mare parte a guvernelor care au prezentat observații, precum și Consiliul și Comisia subliniază că articolul 8.31 din CETA împiedică fără echivoc tribunalul CETA să interpreteze dispoziții din dreptul primar sau derivat al Uniunii. În acest mod, CETA s-ar distinge în special de proiectul de acord examinat de Curte în Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011 (EU:C:2011:123).
- 71 Pe de altă parte, ar reieși din articolul 8.31 menționat că interpretările dispozițiilor CETA pe care le va oferi, în conformitate cu dreptul internațional public, tribunalul CETA nu vor fi obligatorii pentru Curte. CETA s-ar distinge astfel de proiectul de acord examinat în Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454).
- 72 În plus, articolul 8.31 alineatul (2) și articolul 8.39 alineatul (1) din CETA ar exclude ca tribunalul CETA, la fel ca tribunalul de apel CETA, cu titlu incident, să se poată pronunța cu privire la legalitatea măsurii contestate.
- 73 Hotărârile tribunalului CETA ar fi, de altfel, lipsite de efect erga omnes, întrucât articolul 8.41 din CETA prevede că aceste hotărâri nu vor fi obligatorii decât pentru părțile la litigiu. Inclusiv din această perspectivă, ar fi exclus ca o hotărâre a acestui tribunal să poată aduce atingere competenței exclusive a Curții în interpretarea definitivă a dreptului Uniunii.
- 74 În plus, grație mecanismului vizat la articolul 8.21 din CETA, tribunalul menționat nu ar putea să analizeze repartizarea competențelor între Uniune și statele sale membre. Problematika identificată de Curte la punctele 33-36 din Avizul 1/91 (Acordul privind SEE – I) din 14 decembrie 1991 (EU:C:1991:490) și la punctele 224 și 225 din Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454) ar fi, așadar, inexistentă în speță.
- 75 Prin toate aceste modalități înscrise în CETA, părțile ar fi prezervat autonomia ordinii juridice a Uniunii.
- 76 Guvernele menționate, Consiliul și Comisia admit că vor exista, în litigiile dintre un investitor canadian și Uniune, situații în care tribunalul CETA va trebui, pentru a aprecia dacă a existat o încălcare a unei dispoziții din capitolul opt secțiunea C sau D din CETA, să examineze domeniul de aplicare al măsurii Uniunii pe care acest investitor o contestă. Cu toate acestea, după cum se prevede la articolul 8.31 alineatul (2) din CETA, în astfel de situații, tribunalul va trebui să se limiteze la o examinare a dreptului Uniunii ca o chestiune de fapt, iar nu să efectueze o interpretare juridică.
- 77 Lipsa unei atingeri aduse competenței exclusive a Curții în interpretarea definitivă a dreptului Uniunii ar proveni astfel din faptul că tribunalul CETA va trebui să aplice și să interpreteze dreptul internațional, constituit din CETA însuși și din celelalte norme de drept internațional aplicabile între părți, iar nu dreptul Uniunii. Pe de o parte, tribunalul CETA, și, pe de altă parte, Curtea și-ar desfășura activitatea în ordini juridice distincte. Lipsa efectului direct al CETA în ordinea juridică internă a părților, prevăzută la articolul 30.6 din acesta, ar pune în evidență această distincție.

78 Având în vedere distincția menționată, nu ar fi nicidecum necesar, în cadrul regimului de soluționare a litigiilor în fața tribunalului și a tribunalului de apel CETA, să se prevadă un mecanism de implicare prealabilă a Curții. O analiză precum cea efectuată de Curte la punctele 236-248 din Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454) ar fi lipsită de relevanță în speță. Pe de altă parte, nici motivele care au condus Curtea să analizeze posibilitatea unui mecanism de implicare prealabilă în Avizul 1/91 (Acordul privind SEE – I) din 14 decembrie 1991 (EU:C:1991:490, punctele 54 și 65) nu ar subzista în speță. Astfel, spre deosebire de Acordul privind Spațiul Economic European (SEE), CETA nu ar avea în niciun caz ca obiect să extindă o parte a acquis-ului dreptului Uniunii la Canada.

B. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității

79 Cea mai mare parte a guvernelor care au prezentat observații, precum și Consiliul și Comisia susțin că, pe de o parte, întreprinderile și persoanele fizice canadiene care investesc în Uniune și, pe de altă parte, cele din statele membre care investesc în Uniune nu se află în situații comparabile, din moment ce unele realizează investiții internaționale, iar celelalte investiții interne în Uniune.

80 Singurele situații comparabile ar fi cea a întreprinderilor și a persoanelor fizice canadiene care investesc în Uniune și cea a întreprinderilor și a persoanelor fizice din statele membre care investesc în Canada.

81 Pe de altă parte, ar rezulta din jurisprudența Curții că principiul egalității de tratament consacrat în dreptul Uniunii nu se aplică relațiilor pe care le întreține Uniunea cu state terțe. Prin urmare, articolele 20 și 21 din cartă ar fi, potrivit mai multora dintre guvernele menționate, precum și Consiliului, lipsite de relevanță pentru a examina compatibilitatea CETA cu dreptul Uniunii.

82 Principiul menționat nu s-ar putea aplica nici în cazul unui tratament diferit între, pe de o parte, „întreprinderile stabilite pe plan local”, în sensul articolului 8.1 din CETA, deținute sau controlate de un investitor canadian și, pe de altă parte, întreprinderile stabilite în Uniune și care nu sunt nici deținute, nici controlate de un astfel de investitor.

83 Astfel, primele dintre aceste întreprinderi ar constitui investiții ale unor întreprinderi sau ale unor persoane fizice canadiene și ar trebui considerate ca atare în cadrul CETA. Prin urmare, în ceea ce privește întreprinderile stabilite pe plan local, diferența de tratament evocată de Regatul Belgiei ar trebui asimilată celei care există între, pe de o parte, întreprinderile și persoanele fizice canadiene care investesc în Uniune și, pe de altă parte, întreprinderile și persoanele fizice din statele membre care investesc în Uniune.

84 Diferența de tratament evocată în cererea de aviz ar fi, în orice caz, justificată prin obiectivul de a contribui la comerțul liber și echitabil, în sensul articolului 3 alineatul (5) TUE, precum și prin cel de a integra toate țările în economia mondială, prevăzut la articolul 21 alineatul (2) litera (e) TUE. Competența Uniunii de a încheia, în conformitate cu articolul 207 TFUE, acorduri în materia investițiilor directe cu state terțe și, în conformitate cu articolul 4 alineatele (1) și (2) litera (a) TFUE, acorduri în materia altor tipuri de investiții decât investițiile directe cu astfel de state ar fi golită de conținut dacă principiul egalității de tratament din dreptul Uniunii i-ar interzice acestuia să subscrie la angajamente specifice privind investițiile provenite din state terțe.

85 În măsura în care Regatul Belgiei ridică de asemenea problema compatibilității mecanismului SLIS cu cerința eficacității dreptului Uniunii, invocând ipoteza în care tribunalul CETA ar considera că o amendă aplicată de către Comisie sau de către o autoritate de concurență a unui stat membru unui investitor canadian încalcă o dispoziție materială a capitolului opt din CETA și ar acorda o despăgubire echivalentă cu cuantumul acestei amenzi, majoritatea guvernelor care au prezentat observații, Consiliul și Comisia consideră că este vorba despre o falsă problemă.

86 Astfel, ar fi extrem de improbabil ca acest tribunal, care va trebui, având în vedere în special dreptul de reglementare evidențiat la articolul 8.9 din CETA, să respecte existența dreptului concurenței al Uniunii, să statueze că o amendă aplicată în temeiul acestui drept încalcă CETA.

C. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță independentă

87 Mai multe guverne care au prezentat observații, precum și Consiliul susțin că articolul 47 din cartă și celelalte texte de origine europeană la care se face referire în cererea de aviz nu sunt aplicabile mecanismului SLIS preconizat.

88 Ele arată, în această privință, că respectivele texte nu sunt obligatorii pentru Canada și că CETA nu intră sub incidența dreptului Uniunii, ci a dreptului internațional, singurul drept aplicabil mecanismului menționat.

89 Alte guverne care au prezentat observații, precum și Comisia consideră, la rândul lor, că articolul 47 din cartă este aplicabil. Cu toate acestea, spre deosebire de ceea ce sugerează cererea de aviz, CETA ar fi conform cu acest articol.

90 În această privință, ele susțin, mai întâi, că tribunalul CETA va avea un caracter „hibrid”, în sensul că va include nu numai elemente jurisdicționale de soluționare a litigiilor, ci și elemente deduse din procedurile de arbitraj internațional. Printre aceste din urmă elemente s-ar număra cerința de consultare prealabilă, numeroase elemente ale procedurii în fața tribunalului, condițiile de numire, de remunerare și de revocare a membrilor acestuia, precum și lipsa unui efect erga omnes al hotărârilor. În plus, tribunalul CETA nu ar fi o instanță obligatorie, investitorul putând să deducă un litigiu judecătii fie a unei instanțe ordinare, fie a acestui tribunal. Ar rezulta că cerința independenței nu se aplică tribunalului menționat în același mod ca unei instanțe ordinare.

91 În continuare, ele subliniază că, spre deosebire de cea mai mare parte a dispozițiilor CETA, capitolul opt secțiunea F din acesta nu se aplică cu titlu provizoriu și că aspectele care se află la originea îndoielilor Regatului Belgiei cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță independentă, și anume accesul la acest mecanism pentru întreprinderile mici și mijlocii, condițiile de numire, de remunerare și de revocare a membrilor tribunalului și ai tribunalului de apel CETA, precum și normele de etică aplicabile acestora, nu sunt încă definitiv ajustate. Existența unui angajament referitor la astfel de precizări ar decurge în mod clar din articolul 8.27 alineatul (15), din articolul 8.39 alineatul (6) și din articolul 8.44 alineatul (2) din CETA, din cuprinsul punctului 6 literele (f) și (h) din instrumentul comun de interpretare, precum și din Declarația nr. 36.

92 Din moment ce, în cadrul unui aviz, Curtea trebuie să examineze acordul astfel cum este „preconizat”, ar trebui să se țină seama de angajamentul menționat care, odată pus în aplicare, ar consolida garanțiile deja incluse în CETA.

93 În sfârșit, potrivit guvernelor menționate, Consiliului și Comisiei, chiar dacă se face abstracție de îmbunătățirile anunțate, preocupările exprimate în cererea de aviz sunt nefondate.

94 În ceea ce privește, în primul rând, accesul întreprinderilor mici și mijlocii la tribunalul CETA, acestea amintesc faptul că investitorii nu sunt obligați să deducă litigiile lor judecătii acestui tribunal, căile de atac în fața instanțelor naționale ale părților, care oferă toate garanțiile în termeni de asistență judiciară, fiindu-le de asemenea deschise. Prin urmare, în cazul în care un investitor s-ar găsi în imposibilitatea financiară de a deduce un litigiu judecătii tribunalului CETA, acesta nu ar fi totuși privat de dreptul său de acces la o instanță judecătorească independentă.

- 95 Pe de altă parte, acordarea de asistență judiciară nu ar fi un parametru fiabil pentru a stabili dacă dreptul fundamental de acces la o instanță judecătorească este respectat.
- 96 Acestea subliniază de asemenea că norma prevăzută la articolul 8.39 alineatul (5) din CETA, potrivit căreia cheltuielile de judecată în fața tribunalului CETA sunt, în principiu, suportate de partea care cade în pretenții, nu este diferită de cea aplicabilă în mod obișnuit în fața instanțelor ordinare.
- 97 În ceea ce privește, în al doilea rând, condițiile de remunerare a membrilor tribunalului CETA, guvernele menționate, Consiliul, precum și Comisia consideră că Regatul Belgiei califică în mod eronat Comitetul mixt CETA drept „organ executiv”. În această privință, ele arată că orice decizie cu efecte juridice pe care o va lua respectivul comitet va trebui să fie conformă cu articolul 218 alineatul (9) TFUE, ceea ce va avea drept consecință faptul că Consiliul și Comisia vor juca un rol esențial în acest proces decizional.
- 98 Articolul 8.27 alineatul (12) din CETA, potrivit căruia Comitetul mixt CETA va stabili onorariul lunar al membrilor tribunalului CETA, nu ar fi, așadar, în niciun caz problematic. În plus, având în vedere cerința independenței prevăzută la articolul 8.30 alineatul (1) din CETA, acest comitet va trebui să garanteze că cuantumul și modul de determinare ale acestui onorariu nu repun în discuție independența membrilor menționați. Același lucru ar fi valabil în ceea ce privește salariul normal menționat la articolul 8.27 alineatul (15) din CETA, precum și remunerația membrilor tribunalului de apel prevăzută la articolul 8.28 alineatul (7) litera (d) din acest acord.
- 99 Pe de altă parte, din moment ce remunerația membrilor tribunalului CETA, prevăzută la articolul 8.27 alineatul (14) din CETA, va fi stabilită pe baza unui barem fixat de secretarul general și de președintele ICSID, Regatul Belgiei ar afirma în mod eronat că această remunerație va depinde de volumul de muncă al acestor membri.
- 100 În ceea ce privește, în al treilea rând, numirea membrilor tribunalului CETA, majoritatea guvernelor care au prezentat observații, precum și Consiliul și Comisia arată că membrii instanțelor internaționale sunt numiți de guvernele în cauză și, prin urmare, de puterea executivă.
- 101 În legătură, în al patrulea rând, cu condițiile de revocare a membrilor tribunalului CETA, aceleași guverne și instituții remarcă faptul că este un lucru obișnuit să se prevadă posibilitatea ca părțile la un acord care instituie o instanță internațională să revoce din funcție membrii acestei instanțe. Aceasta ar fi situația în special pentru Curtea Penală Internațională.
- 102 În ceea ce privește, în al cincilea rând, normele de etică aplicabile membrilor tribunalelor avute în vedere, Regatul Belgiei ar observa în mod eronat că aceștia nu vor trebui să își declare activitățile externe. Ar reieși astfel din articolul 8.30 alineatul (1) din CETA că membrii menționați vor trebui să respecte Orientările IBA sau orice altă normă adoptată de Comitetul pentru servicii și investiții CETA potrivit articolului 8.44 alineatul (2) din CETA. Or, Orientările IBA ar prevedea o obligație de transparență extinsă pentru toate elementele de natură să afecteze imparțialitatea sau independența judecătorilor.
- 103 Deși, în rest, membrii tribunalelor avute în vedere vor putea desfășura activități externe, acest lucru ar fi justificat prin faptul că, într-o primă etapă, acești membri nu vor fi angajați cu normă întreagă. Acesta ar fi motivul pentru care articolul 8.27 alineatul (12) din CETA prevede că, în cazul în care nu există litigii, nu se plătește membrilor menționați decât un onorariu lunar pentru disponibilitatea lor.
- 104 Dacă, în aceste împrejurări, membrii tribunalelor avute în vedere nu ar fi autorizați să exercite o activitate externă, aceștia nu ar dispune de o garanție a unor venituri suficiente.

V. Poziția Curții

105 Cu titlu introductiv, este necesar să se constate că cererea de aviz privește capitolul opt secțiunea F din CETA și că, având în vedere împrejurarea amintită la punctul 3 din prezentul aviz, ea se referă într-adevar la un „acord preconizat”, în sensul articolului 218 alineatul (11) TFUE. Această cerere este, așadar, admisibilă, niciunul dintre guvernele sau instituțiile care au participat la procedură neexprimând de altfel îndoieli în această privință.

A. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii

1. Principii

106 Este necesar să se amintească de la început că un acord internațional care prevede crearea unei instanțe care are sarcina să interpreteze dispozițiile acestuia și ale cărei decizii sunt obligatorii pentru Uniune este, în principiu, compatibil cu dreptul acesteia din urmă. Astfel, competența Uniunii în materie de relații internaționale și capacitatea acesteia de a încheia acorduri internaționale implică în mod necesar posibilitatea de a se supune deciziilor unei instanțe create sau desemnate în temeiul unor asemenea acorduri, în măsura în care se referă la interpretarea și la aplicarea dispozițiilor acestora [Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 182; a se vedea de asemenea Avizul 1/91 (Acordul privind SEE – I) din 14 decembrie 1991, EU:C:1991:490, punctele 40 și 70, precum și Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 74].

107 Pe de altă parte, un acord internațional încheiat de Uniune poate produce efecte cu privire la competențele instituțiilor Uniunii dacă cerințele esențiale privind menținerea naturii acestor competențe sunt totuși îndeplinite și dacă, așadar, nu se aduce atingere autonomiei ordinii juridice a acesteia [a se vedea în special Avizul 1/00 (Acord privind instituirea unui spațiu aerian european comun) din 18 aprilie 2002, EU:C:2002:231, punctele 20 și 21, precum și Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 183].

108 Rezultă că CETA, prin faptul că prevede, după cum rezultă din cuprinsul punctului 6 literele (f), (g) și (i) din instrumentul comun de interpretare și astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 18 din concluzii, o judiciarizare a soluționării litigiilor dintre investitori și state prin instituirea unui tribunal și a unui tribunal de apel ale CETA și, pe termen mai lung, a unui tribunal multilateral pentru investiții, nu poate fi compatibil cu dreptul Uniunii decât cu condiția de a nu se aduce atingere autonomiei ordinii juridice a Uniunii.

109 Această autonomie, care există atât în raport cu dreptul statelor membre, cât și în raport cu dreptul internațional, decurge din caracteristicile esențiale ale Uniunii și ale dreptului său. Astfel, acesta din urmă se caracterizează prin împrejurarea că este izvorât dintr-o sursă independentă, constituită de tratate, prin supremația sa în raport cu dreptul statelor membre, precum și prin efectul direct al unei întregi serii de dispoziții aplicabile statelor membre și resortisanților acestora. Asemenea caracteristici au dat naștere unei rețele structurate de principii, de norme și de relații juridice mutual interdependente care leagă, reciproc, Uniunea însăși și statele sale membre, precum și statele membre între ele (a se vedea în special Hotărârea din 10 decembrie 2018, Wightman și alții, C-621/18, EU:C:2018:999, punctul 45, precum și jurisprudența citată).

110 Autonomia menționată are la bază astfel împrejurarea că Uniunea este dotată cu un cadru constituțional care îi este propriu. Fac parte din acest cadru valorile fondatoare enunțate la articolul 2 TUE, potrivit căruia Uniunea „se întemeiază pe valorile respectării demnității umane, libertății, democrației, egalității, statului de drept, precum și pe respectarea drepturilor omului”, principiile

generale ale dreptului Uniunii, dispozițiile cartei, precum și dispozițiile Tratatelor UE și FUE, care cuprind, printre altele, normele de atribuire și de repartizare a competențelor, normele de funcționare a instituțiilor Uniunii și a sistemului jurisdicțional al acesteia, precum și normele fundamentale în domenii specifice, structurate astfel încât să contribuie la realizarea procesului de integrare amintit la articolul 1 al doilea paragraf TUE [a se vedea în acest sens Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 158].

- 111 Pentru a garanta prezervarea acestor caracteristici specifice și a autonomiei ordinii juridice astfel create, tratatele au instituit un sistem jurisdicțional destinat să asigure coerența și unitatea în interpretarea dreptului Uniunii. Conform articolului 19 TUE, revine instanțelor naționale și Curții obligația de a garanta deplina aplicare a acestui drept în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională efectivă, Curtea deținând o competență exclusivă pentru interpretarea definitivă a dreptului menționat. În acest scop, sistemul menționat cuprinde în special procedura trimiterii preliminare prevăzute la articolul 267 TFUE [Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctele 174-176 și 246].
- 112 În speță, având în vedere chestiunile ridicate în cererea de aviz, este necesar să se examineze dacă mecanismul SLIS prevăzut în capitolul opt secțiunea F din CETA este de natură să împiedice Uniunea să funcționeze în conformitate cu cadrul constituțional menționat mai sus.
- 113 În scopul acestei examinări, este necesar să se constate de la început că mecanismul SLIS preconizat se situează în afara sistemului jurisdicțional al Uniunii.
- 114 Astfel, forul preconizat de CETA este distinct de instanțele interne ale Canadei, ale Uniunii și ale statelor membre ale acesteia. Tribunalul și tribunalul de apel CETA nu pot fi, așadar, considerate ca făcând parte din sistemul jurisdicțional al uneia sau al alteia dintre aceste părți.
- 115 Cu toate acestea, faptul că mecanismul SLIS preconizat are un caracter exterior în raport cu sistemul jurisdicțional al Uniunii nu înseamnă, în sine, că acest mecanism aduce atingere autonomiei ordinii juridice a Uniunii.
- 116 Astfel, în ceea ce privește acordurile internaționale încheiate de Uniune, competența instanțelor prevăzute la articolul 19 TUE de a interpreta și de a aplica aceste acorduri nu prevalează nici asupra celei a instanțelor statelor terțe cu care aceste acorduri au fost încheiate, nici asupra celei a instanțelor internaționale pe care astfel de acorduri le instituie.
- 117 Prin urmare, deși acordurile menționate fac parte integrantă din dreptul Uniunii și pot, așadar, face obiectul unor trimiteri preliminare (a se vedea în special Hotărârea din 30 aprilie 1974, Haegeman, 181/73, EU:C:1974:41, punctele 5 și 6, Hotărârea din 25 februarie 2010, Brita, C-386/08, EU:C:2010:91, punctul 39, precum și Hotărârea din 22 noiembrie 2017, Aebtri, C-224/16, EU:C:2017:880, punctul 50), ele privesc în aceeași măsură statele terțe menționate și pot, așadar, să fie de asemenea interpretate de instanțele acestor state. În plus, având în vedere tocmai caracterul reciproc al acordurilor internaționale și necesitatea de prezervare a competenței Uniunii în relațiile internaționale, aceasta are posibilitatea, astfel cum rezultă din jurisprudența citată la punctul 106 din prezentul aviz, de a încheia un acord care să confere unei instanțe internaționale competența de a interpreta acest acord fără ca această instanță să fie supusă interpretărilor acordului menționat pe care le furnizează instanțele părților.
- 118 Rezultă din aceste elemente că dreptul Uniunii nu se opune nici ca în capitolul opt secțiunea F din CETA să se prevadă crearea unui tribunal, a unui tribunal de apel și, ulterior, a unui tribunal multilateral pentru investiții, nici ca acestora să li se confere competența de interpretare și de aplicare a dispozițiilor acordului în lumina normelor și a principiilor de drept internațional aplicabile între părți. În schimb, întrucât aceste tribunale se află în afara sistemului jurisdicțional al Uniunii, ele nu

pot fi abilitate să interpreteze sau să aplice dispoziții ale dreptului Uniunii, altele decât cele ale CETA, sau să pronunțe hotărâri care să poată avea ca efect împiedicarea funcționării instituțiilor Uniunii în conformitate cu cadrul constituțional al acesteia.

119 În consecință, pentru verificarea compatibilității mecanismului SLIS preconizat cu autonomia ordinii juridice a Uniunii, trebuie să se asigure că:

- prevederile capitolului opt secțiunea F din CETA nu conferă tribunalelor preconizate nicio competență de interpretare sau de aplicare a dreptului Uniunii, alta decât cea de interpretare și de aplicare a dispozițiilor acestui acord în lumina normelor și a principiilor de drept internațional aplicabile între părți, și
- prevederile respectivului capitol opt secțiunea F nu reglementează competențele tribunalelor menționate în așa fel încât acestea, fără a proceda totuși ele însele la interpretarea sau la aplicarea normelor dreptului Uniunii, altele decât cele din acordul menționat, să poată pronunța hotărâri având ca efect împiedicarea funcționării instituțiilor Uniunii în conformitate cu cadrul constituțional al acesteia.

2. Cu privire la lipsa competenței de interpretare și de aplicare a normelor dreptului Uniunii, altele decât dispozițiile CETA

120 Articolul 8.18 din CETA, care figurează în capitolul opt secțiunea F din acesta, conferă tribunalului CETA competența de a examina orice cerere a unui investitor al unei părți potrivit căreia o altă parte a încălcat o obligație prevăzută în secțiunea C (articolele 8.6-8.8) sau D (articolele 8.9-8.14) din acest capitol opt.

121 În acest scop, tribunalul respectiv va aplica, potrivit articolului 8.31 alineatul (1) din CETA, „prezentul acord astfel cum este interpretat în conformitate cu [Convenția de la Viena] și cu celelalte norme și principii de drept internațional aplicabile între părți”. În schimb, tribunalul menționat nu va avea competența, după cum precizează articolul 8.31 alineatul (2) prima teză din acest acord, „de a determina legalitatea unei măsuri, presupusă a constitui o încălcare a prezentului acord, în conformitate cu dreptul intern al unei părți”.

122 În consecință, competența de interpretare și de aplicare conferită acestui tribunal se limitează la dispozițiile CETA, iar o astfel de interpretare sau de aplicare trebuie să fie efectuată în conformitate cu normele și cu principiile de drept internațional aplicabile între părți.

123 Capitolul opt secțiunea F din CETA se distinge prin aceasta de proiectul de Acord privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete, declarat incompatibil cu dreptul Uniunii în Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011 (EU:C:2011:123).

124 Astfel, „dreptul aplicabil” în cadrul aceluși proiect, definit la articolul 14a, includea, printre altele, „dreptul comunitar direct aplicabil, în special Regulamentul [...] Consiliului privind brevetul comunitar și legislația națională de punere în aplicare a dreptului comunitar”. Curtea a dedus din aceasta, la punctul 78 din respectivul aviz, că instanța pentru brevete a cărei creare era preconizată ar fi fost chemată să interpreteze și să aplice nu numai dispozițiile acordului în cauză, ci și viitorul Regulament privind brevetul comunitar, precum și alte instrumente de drept al Uniunii, în special regulamente și directive cu care regulamentul menționat ar fi trebuit, dacă era cazul, coroborat. Curtea a subliniat de asemenea la punctul menționat că această instanță ar fi putut să fie chemată să soluționeze un litigiu aflat pe rolul său din perspectiva drepturilor fundamentale și a principiilor generale ale dreptului Uniunii sau chiar să examineze validitatea unui act al Uniunii.

- 125 Aceste elemente au contribuit la constatarea de către Curte a faptului că încheierea proiectului de acord menționat ar fi denaturat competențele pe care tratatele le conferă instituțiilor Uniunii și statelor membre și care sunt esențiale pentru a asigura însăși natura dreptului Uniunii [Avizul 1/09 (Acordul privind crearea unui sistem unic de soluționare a litigiilor în materie de brevete) din 8 martie 2011, EU:C:2011:123, punctul 89].
- 126 Capitolul opt secțiunea F din CETA se distinge de asemenea de acordul de investiții în discuție în cauza în care s-a pronunțat Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea (C-284/16, EU:C:2018:158), întrucât, astfel cum a arătat Curtea la punctele 42, 55 și 56 din acea hotărâre, respectivul acord institua un tribunal chemat să soluționeze litigii care puteau privi interpretarea sau aplicarea dreptului Uniunii.
- 127 Hotărârea menționată privea, în plus, un acord între state membre. Or, problema compatibilității cu dreptul Uniunii a instituirii sau a menținerii unui tribunal pentru investiții printr-un astfel de acord diferă de cea a compatibilității cu acest drept a instituirii unui astfel de tribunal printr-un acord între Uniune și un stat terț (Hotărârea din 6 martie 2018, Achmea, C-284/16, EU:C:2018:158, punctele 57 și 58).
- 128 Astfel, statele membre au, în orice domeniu care intră sub incidența dreptului Uniunii, obligația de a respecta principiul încrederii reciproce. Respectivul principiu impune fiecăruia dintre aceste state să considere, mai puțin în situații excepționale, că toate celelalte state membre respectă dreptul Uniunii, inclusiv drepturile fundamentale, cum este dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești independente enunțat la articolul 47 din cartă [a se vedea în special în acest sens Avizul 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014, EU:C:2014:2454, punctul 191, și Hotărârea din 26 aprilie 2018, Donnellan, C-34/17, EU:C:2018:282, punctele 40 și 45].
- 129 Or, acest principiu al încrederii reciproce, în special în ceea ce privește respectarea dreptului la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe judecătorești independente, nu se aplică în relațiile dintre Uniune și un stat terț.
- 130 Constatarea făcută la punctul 122 din prezentul aviz nu este infirmată de articolul 8.31 alineatul (2) din CETA, care prevede că, „în determinarea consecvenței unei măsuri cu prezentul acord, tribunalul poate lua în considerare, după caz, dreptul intern al părții la litigiu ca o chestiune de fapt” și enunță că, „[î]n acest scop, tribunalul trebuie să urmărească interpretarea obișnuită acordată dreptului intern de către instanțele sau autoritățile părții respective”, adăugând că „orice sens dat dreptului intern de către tribunal nu este obligatoriu pentru instanțele judecătorești sau autoritățile părții respective”.
- 131 Astfel, aceste precizări nu au alt obiect decât pe acela de a reflecta împrejurarea că tribunalul CETA, atunci când va fi chemat să examineze conformitatea cu CETA a măsurii contestate de investitor, care a fost adoptată de statul gazdă al investiției sau de către Uniune, va trebui în mod inevitabil să realizeze, pe baza informațiilor și a argumentelor care îi vor fi prezentate de investitorul menționat, precum și de către acest stat sau de către Uniune, o examinare a întinderii măsurii menționate. Această examinare poate necesita, dacă este cazul, o luare în considerare a dreptului intern al părții pârâte. Or, astfel cum indică fără ambiguitate articolul 8.31 alineatul (2) din CETA, examinarea menționată nu poate fi asimilată unei interpretări de către tribunalul CETA a acestui drept intern, ci constă, dimpotrivă, în luarea în considerare a acestui drept ca o chestiune de fapt, respectivul tribunal fiind ținut, în această privință, să urmeze interpretarea obișnuită dată dreptului menționat de instanțele și de autoritățile părții respective, aceste instanțe și autorități nefiind de altfel ținute de sensul care ar fi dat dreptului lor intern de către tribunalul menționat.
- 132 Lipsa competenței de a interpreta normele dreptului Uniunii, altele decât dispozițiile CETA, este de asemenea reflectată la articolul 8.21 din acest acord, care îi conferă nu tribunalului CETA, ci Uniunii puterea de a stabili, atunci când un investitor canadian urmărește să conteste măsuri adoptate de un stat membru și/sau de Uniune, dacă litigiul trebuie, având în vedere normele de repartizare a

competențelor între Uniune și statele sale membre, să fie îndreptat împotriva statului membru menționat sau împotriva Uniunii. Competența exclusivă a Curții de a se pronunța cu privire la repartizarea competențelor între Uniune și statele sale membre este astfel prezervată, capitolul opt secțiunea F din CETA distingându-se în această privință de proiectul de acord care a făcut obiectul Avizului 2/13 (Aderarea Uniunii la CEDO) din 18 decembrie 2014 (EU:C:2014:2454, punctele 224-231).

- 133 Nici tribunalul de apel CETA nu va fi chemat să interpreteze sau să aplice normele dreptului Uniunii, altele decât dispozițiile CETA. Astfel, articolul 8.28 alineatul (2) litera (a) din acest acord prevede că tribunalul de apel va putea „confirma, modifica sau respinge sentința dată de tribunal pe baza [...] erorilor în aplicarea sau interpretarea dreptului aplicabil”, acest „drept aplicabil” vizând, ținând seama de dreptul care poate fi aplicat de tribunalul CETA potrivit articolului 8.31 alineatul (1) din acest acord, CETA și normele și principiile de drept internațional în lumina cărora acordul menționat trebuie să fie interpretat și aplicat. Deși articolul 8.28 alineatul (2) litera (b) din CETA adaugă că tribunalul de apel va putea de asemenea constata „erori vădite în aprecierea faptelor, inclusiv aprecierea dreptului intern aplicabil”, rezultă totuși din cele ce precedă că părțile nu au intenționat să confere tribunalului de apel o competență de interpretare a dreptului intern.
- 134 Întrucât tribunalul și tribunalul de apel CETA se situează în afara sistemului jurisdicțional al Uniunii, iar competența lor de interpretare este limitată la dispozițiile CETA în lumina normelor și a principiilor de drept internațional aplicabile între părți, este, în rest, coerent ca CETA să nu prevadă nicio procedură de implicare prealabilă care să abiliteze sau să oblige acest tribunal sau acest tribunal de apel să sesizeze Curtea cu titlu preliminar.
- 135 Pentru aceleași motive, este coerent, pe de altă parte, ca CETA să le confere acestor tribunale competența de a se pronunța definitiv cu privire la litigiul îndreptat de un investitor împotriva statului gazdă al investiției sale sau împotriva Uniunii, fără instaurarea unei proceduri de reexaminare a hotărârii de către o instanță a acestui stat sau de către Curte și fără să i se permită investitorului – sub rezerva excepțiilor specifice enumerate la articolul 8.22 alineatul (5) din CETA – să deducă, în timpul sau la finalizarea procedurii în fața tribunalelor menționate, același litigiu judecătii unei instanțe a statului menționat sau a Curții.
- 136 Rezultă din cele ce precedă că prevederile capitolului opt secțiunea F din CETA nu conferă tribunalelor preconizate nicio competență de interpretare sau de aplicare a dreptului Uniunii, alta decât cea care se referă la dispozițiile acestui acord.

3. Cu privire la lipsa unui efect asupra funcționării instituțiilor Uniunii în conformitate cu cadrul constituțional al acesteia

- 137 Regatul Belgiei și unele dintre guvernele care au prezentat observații au subliniat că, pentru a soluționa litigiile deduse judecătii sale împotriva Uniunii, tribunalul CETA ar putea, în cadrul examinării faptelor relevante, care pot include dreptul primar în temeiul căruia a fost adoptată măsura contestată, să evalueze comparativ interesul reprezentat de libertatea de a desfășura o activitate comercială invocat de investitorul reclamant și interesele publice, prevăzute în Tratatul UE și FUE, precum și în cartă, invocate de Uniune în susținerea apărării sale.
- 138 Acest tribunal ar fi astfel chemat, fără a emite totuși o interpretare a respectivelor tratate sau a cartei, să facă o apreciere a domeniului de aplicare al acestora și să decidă în temeiul evaluării comparative menționate, printre altele, dacă măsura Uniunii este „corectă și echitabilă”, în sensul articolului 8.10 din CETA, dacă ea constituie o expropriere indirectă, în sensul articolului 8.12 din acest acord, sau dacă ea trebuie să fie considerată o restricție nejustificată în calea libertății plăților și a transferurilor de capital, astfel cum este prevăzută la articolul 8.13 din acordul menționat. Tribunalul menționat s-ar putea astfel pronunța cu privire la acte de drept derivat al Uniunii în temeiul unor aprecieri paralele

cu cele pe care Curtea este abilitată să le facă. Or, asemenea aprecieri ale tribunalului CETA ar conduce la decizii definitive obligatorii pentru Uniune. În consecință, s-ar ridica problema dacă astfel de situații, care ar risca să fie frecvente, ar aduce atingere competenței exclusive a Curții în interpretarea definitivă a dreptului Uniunii și, astfel, autonomiei ordinii juridice a Uniunii.

- 139 Pentru a răspunde la această chestiune, este necesar să se arate, în primul rând, că definiția noțiunii de „investiție”, prevăzută la articolul 8.1 din CETA, este deosebit de extinsă și permite astfel tribunalelor preconizate să fie sesizate cu o gamă largă de litigii. Cele îndreptate împotriva Uniunii sau a unui stat membru vor putea avea ca obiect, sub rezerva excepțiilor specifice menționate în CETA, măsuri în orice domeniu care privește, în Uniune, exploatarea de întreprinderi și folosirea de bunuri mobile și imobile, de titluri financiare, de drepturi de proprietate intelectuală, de creanțe sau a oricărui alt tip de investiție.
- 140 Trebuie arătat, în al doilea rând, că, în pofida articolului 8.21 din CETA, care abilitază Uniunea să stabilească dacă, în cazul unei cereri depuse în fața tribunalului de către un investitor canadian, aceasta își va asuma ea însăși rolul de pârât sau va lăsa această sarcină statului membru gazdă a investiției, Uniunea nu se va putea opune, atunci când măsura contestată a fost adoptată de aceasta, ca respectiva măsură să fie examinată de tribunalul menționat. Reiese astfel din normele procedurale prevăzute de CETA și în special din articolul 8.25 alineatul (1) din acest acord că pârâtul, indiferent dacă este statul membru gazdă al investiției sau Uniunea însăși, trebuie să își dea acordul cu privire la soluționarea litigiului de către tribunalul menționat.
- 141 Este necesar să se constate, în al treilea rând, că, deși, prin definiția noțiunii de „investitor” prevăzută la articolul 8.1, precum și prin precizarea cuprinsă la punctul 6 litera (d) din instrumentul comun de interpretare, CETA limitează titularii dreptului de a deduce un litigiu judecătii tribunalului CETA împotriva Uniunii sau a unui stat membru la persoanele fizice și juridice care au o legătură reală cu Canada, nu este mai puțin adevărat că acest acord permite respectivelor persoane să conteste, în fața tribunalului menționat, orice „măsură”, în sensul articolului 1.1 din CETA, astfel cum este delimitat, în ceea ce privește capitolul opt din acordul amintit, de articolul 8.2 din acesta.
- 142 Având în vedere că articolul 1.1 menționat definește termenul „măsură” ca incluzând „o lege, un regulament, o normă, o procedură, o decizie, o acțiune administrativă, o cerință, o practică sau orice altă formă de măsură adoptată de către o parte”, litigiile împotriva Uniunii vor putea avea ca obiect orice tip de act sau practică a acesteia, cu condiția ca, în conformitate cu articolul 8.2 din CETA coroborat cu secțiunile C, D și F din capitolul opt din acest acord, actul sau practica în cauză „să privească” o „investiție reglementată” în sensul articolului 8.1 din același acord sau „investitorul celeilalte părți”, în ceea ce privește această investiție reglementată.
- 143 Deși reiese astfel din CETA că litigiul trebuie să aibă ca obiect o măsură care să îl privească pe reclamant sau investiția sa reglementată, acordul menționat nu exclude totuși ca această măsură să aibă o aplicabilitate generală sau să implementeze un act de aplicabilitate generală.
- 144 În al patrulea rând, este necesar să se arate că, deși tribunalul CETA nu va putea, astfel cum reiese din termenul „doar” care figurează la articolul 8.39 alineatul (1) din acest acord și din formularea alineatului (4) al acestui articol, nici să anuleze măsura contestată sau să ceară punerea în conformitate a dreptului intern al părții în discuție cu CETA, nici să aplice o sancțiune părții pârâte, acesta poate, în schimb, atunci când constată că respectiva măsură încalcă una dintre dispozițiile din capitolul opt secțiunea C sau D din CETA, să oblige partea pârâtă, în temeiul prevederilor de la litera (a) a articolului 8.39 alineatul (1) menționat, să plătească investitorului reclamant o sumă pentru a compensa prejudiciile suferite de acesta ca urmare a încălcării menționate și care include orice dobândă aplicabilă.

- 145 Având în vedere că articolul 8.41 alineatul (2) din CETA prevede că „o parte la litigiu trebuie să recunoască și să respecte o hotărâre fără întârziere”, Uniunea va trebui să efectueze plata acestei sume atunci când este obligată printr-o hotărâre definitivă a tribunalului CETA sau, potrivit modalităților prevăzute la articolul 8.28 alineatul (9) din acest acord, printr-o hotărâre definitivă a tribunalului de apel CETA.
- 146 În această privință, trebuie să se arate că competența tribunalelor preconizate, prevăzută la articolul 8.39 alineatul (1) litera (a) din CETA, de a acorda unui investitor privat daune interese este un aspect al regimului SLIS instituit de acest acord care distinge acest regim de sistemul, care este în vigoare în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), de soluționare a litigiilor dintre părțile contractante la OMC, acest sistem fiind întemeiat în parte pe negocieri între aceste părți contractante și conținând mai multe opțiuni pentru executarea hotărârilor (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 septembrie 2008, FIAMM și alții/Consiliul și Comisia, C-120/06 P și C-121/06 P, EU:C:2008:476, punctul 116).
- 147 Caracteristicile competenței tribunalului și a tribunalului de apel CETA prezentate la punctele 139-145 din prezentul aviz sunt, desigur, coerente cu protecția investitorilor străini urmărită de acest acord.
- 148 Cu toate acestea, fără a aduce atingere situației în care părțile ar fi convenit, în cadrul CETA, apropierea legislațiilor acestora, competența respectivelor tribunale ar afecta autonomia ordinii juridice a Uniunii în cazul în care ar fi concepută astfel încât tribunalele menționate să poată pune în discuție, în cadrul aprecierilor acestora privind restricțiile în calea libertății de a desfășura o activitate comercială vizate de o cerere, nivelul de protecție a unui interes public care a condus la introducerea unor astfel de restricții de către Uniune față de toți operatorii care investesc în sectorul comercial sau industrial în cauză al pieței interne, în loc să se limiteze să verifice dacă tratamentul unui investitor sau al unei investiții reglementate este afectat de un viciu menționat în capitolul opt secțiunea C sau D din CETA.
- 149 Astfel, dacă tribunalul și tribunalul de apel CETA ar fi competente să pronunțe hotărâri prin care să constate că tratamentul aplicat unui investitor canadian este incompatibil cu CETA ca urmare a nivelului de protecție a unui interes public stabilit de instituțiile Uniunii, aceasta din urmă ar risca să fie obligată să renunțe la atingerea acestui nivel de protecție, în caz contrar putând fi constrânsă în mod repetat de către tribunalul CETA să plătească daune interese investitorului reclamant.
- 150 În cazul în care Uniunea ar încheia un acord internațional care ar putea avea ca efect ca Uniunea – sau un stat membru, în cadrul punerii în aplicare a dreptului Uniunii – să fie determinată să modifice sau să retragă o reglementare ca urmare a unei aprecieri realizate de un tribunal din afara sistemului său jurisdicțional cu privire la nivelul de protecție a unui interes public stabilit, în conformitate cu cadrul constituțional al Uniunii, de către instituțiile acesteia, s-ar impune constatarea că un astfel de acord compromite capacitatea Uniunii de a funcționa în mod autonom în propriul cadru constituțional.
- 151 Este necesar să se sublinieze, în această privință, că legiuitorul Uniunii adoptă reglementările acesteia în urma unui proces democratic definit de Tratatul UE și FUE și că aceste reglementări sunt considerate, în temeiul principiilor atribuirii de competențe, subsidiarității și proporționalității prevăzute la articolul 5 TUE, a fi în același timp adecvate și necesare pentru realizarea unui obiectiv legitim al Uniunii. Conform articolului 19 TUE, instanța Uniunii este cea care are competența de a asigura controlul conformității nivelului de protecție a intereselor publice stabilite de o astfel de reglementare în special cu Tratatul UE și FUE, cu carta și cu principiile generale ale dreptului Uniunii.
- 152 În ceea ce privește competența tribunalelor preconizate de a constata încălcări ale obligațiilor cuprinse în capitolul opt secțiunea C din CETA, articolul 28.3 alineatul (2) din respectivul acord prevede că dispozițiile acestei secțiuni C nu vor putea fi interpretate ca împiedicând adoptarea sau aplicarea de către o parte a măsurilor necesare pentru protejarea securității publice sau a moralității publice sau

- pentru menținerea ordinii publice, protecția vieții sau a sănătății oamenilor, animalelor sau a plantelor, sub rezerva cerinței unice ca astfel de măsuri să nu fie aplicate într-un mod care ar constitui un mijloc de discriminare arbitrară sau nejustificată între părți, în cazul în care condițiile similare predomină, sau o restricție disimulată în calea comerțului dintre părți.
- 153 Rezultă din ceea ce precedă că, în aceste condiții, tribunalul CETA nu are competența de a recunoaște caracterul incompatibil cu CETA al nivelului de protecție a unui interes public stabilit prin măsurile Uniunii menționate la punctul 152 din prezentul aviz și de a obliga, pe această bază, Uniunea la plata de daune interese.
- 154 În același mod, în ceea ce privește competența tribunalelor preconizate de a constata încălcări ale obligațiilor cuprinse în capitolul opt secțiunea D din CETA, articolul 8.9 alineatul (1) din acest acord amintește în mod explicit dreptul părților „de a reglementa pe teritoriile lor, pentru a atinge obiective politice legitime, cum ar fi protecția sănătății publice, a siguranței, a mediului sau a moralei publice, protecția socială sau a consumatorilor sau promovarea și protejarea diversității culturale”. Pe de altă parte, articolul 8.9 alineatul (2) din acordul menționat prevede că, „[p]entru o mai mare certitudine, simplul fapt că o parte reglementează, inclusiv printr-o modificare a legislației sale, într-un mod care afectează în mod negativ o investiție sau interferează cu așteptările investitorului, inclusiv așteptările sale de profit, nu constituie o încălcare a unei obligații în temeiul prezentei secțiuni”.
- 155 În plus, punctul 1 litera (d) și punctul 2 din instrumentul comun de interpretare prevăd că CETA „nu va coborî standardele și reglementările [fiecărei părți] legate de siguranța alimentară, siguranța produselor, protecția consumatorilor, sănătate, mediu sau protecția muncii”, că „[b]unurile importate, furnizorii de servicii și investitorii trebuie să continue să respecte cerințele interne, inclusiv normele și reglementările”, și că CETA „păstrează capacitatea Uniunii [...] și a statelor sale membre și a Canadei de a adopta și de a aplica propriile legi și reglementări care guvernează activitatea economică în interes public”.
- 156 Rezultă dintr-o coroborare a acestor dispoziții că puterea de apreciere a tribunalului și a tribunalului de apel CETA nu se extinde până la a le permite să repună în discuție nivelul de protecție a unui interes public definit de Uniune în urma unui proces democratic.
- 157 Acesta este de asemenea domeniul de aplicare al punctului 3 din anexa 8-A la CETA, potrivit căruia, „[p]entru o mai mare certitudine, cu excepția situației rare în care impactul unei măsuri sau al unei serii de măsuri este atât de grav, în lumina scopului său, încât pare excesiv în mod evident, nu constituie exproprii indirecte măsurile nediscriminatorii ale unei părți concepute și aplicate pentru a proteja obiective legitime privind bunăstarea publică, cum ar fi sănătatea, siguranța și mediul”.
- 158 Trebuie să se adauge că competența tribunalului CETA de a constata încălcări ale obligației prevăzute la articolul 8.10 din CETA de a acorda un „tratament corect și echitabil” investițiilor reglementate este circumscrisă în mod specific, întrucât alineatul (2) al acestui articol enumeră în mod exhaustiv cazurile în care o astfel de constatare poate fi făcută.
- 159 În această privință, părțile s-au concentrat în special pe situații de tratament abuziv, de arbitraritate manifestă și de discriminare specifică, ceea ce arată, încă o dată, că nivelul impus de protecție a unui interes public, astfel cum este stabilit în urma unui proces democratic, nu intră în competența cu care sunt investite tribunalele preconizate pentru a verifica dacă un tratament acordat de o parte unui investitor sau unei investiții reglementate este „corect și echitabil”.
- 160 Reiese astfel din ansamblul acestor clauze cuprinse în CETA că, prin delimitarea în mod expres a domeniului de aplicare al capitolului opt secțiunile C și D din acest acord - singurele secțiuni care pot fi invocate în fața tribunalelor preconizate la secțiunea F din acest capitol -, părțile au avut grijă să excludă orice competență pentru aceste tribunale de a repune în discuție alegerile făcute în mod democratic în cadrul unei părți, în special în materia nivelului de protecție a ordinii publice, a

securității publice, a moralei publice, a vieții sau a sănătății oamenilor și animalelor, de menținere a siguranței alimentare, a plantelor, a mediului, a bunăstării la locul de muncă, a securității produselor, a consumatorilor sau a drepturilor fundamentale.

- 161 Având în vedere elementele care precedă, este necesar să se concluzioneze că prevederile capitolului opt secțiunea F din CETA nu aduc atingere autonomiei ordinii juridice a Uniunii.

B. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament și cu cerința efectivității

1. Principii

- 162 Chestiunile invocate în cererea de aviz cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu principiul general al egalității de tratament se referă la conformitatea acestui mecanism cu articolul 20 din cartă, care prevede garanția „egalității în fața legii”, și cu articolul 21 alineatul (2) din cartă, care interzice discriminările pe motiv de cetățenie.
- 163 Or, potrivit mai multor guverne care au prezentat observații, precum și Consiliului, nu este necesar ca mecanismul menționat să fie compatibil cu aceste dispoziții ale cartei.
- 164 Trebuie, așadar, să se stabilească mai întâi dacă cererea de aviz, care solicită o poziție cu privire la compatibilitatea capitolului opt secțiunea F din CETA „cu tratatele, inclusiv cu drepturile fundamentale”, impune sau nu o examinare în raport cu cartă.
- 165 În această privință, trebuie amintit că acordurile internaționale încheiate de Uniune trebuie să fie pe deplin compatibile cu dispozițiile tratatelor și cu principiile constituționale care decurg din acestea [a se vedea în special Avizul 1/15 (Acordul PNR UE-Canada) din 26 iulie 2017, EU:C:2017:592, punctul 67, și Hotărârea din 27 februarie 2018, Western Sahara Campaign UK, C-266/16, EU:C:2018:118, punctul 46].
- 166 Articolul 218 alineatul (11) TFUE, care prevede că un stat membru, Parlamentul European, Consiliul sau Comisia poate obține avizul Curții cu privire la compatibilitatea unui acord preconizat „cu dispozițiile tratatelor”, trebuie să fie înțeles în lumina acestei cerințe generale de compatibilitate cu cadrul constituțional al Uniunii.
- 167 Trebuie să poată fi examinate, așadar, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 218 alineatul (11) TFUE, toate aspectele de natură să provoace îndoieli cu privire la validitatea materială sau formală a acordului în raport cu tratatele. Aprecierea compatibilității unui acord cu tratatele poate, în această privință, să depindă nu numai de dispozițiile care privesc competența, procedura sau organizarea instituțională a Uniunii, ci și de dispoziții din dreptul material. Aceleași aprecieri sunt valabile în privința problemei compatibilității unui acord internațional preconizat cu garanțiile consacrate de cartă, aceasta având aceeași valoare juridică ca tratatele [Avizul 1/15 (Acordul PNR UE-Canada) din 26 iulie 2017, EU:C:2017:592, punctul 70].
- 168 În ceea ce privește articolul 21 alineatul (2) din cartă, conform căruia, „[î]n domeniul de aplicare al tratatelor și fără a aduce atingere dispozițiilor speciale ale acestora, se interzice orice discriminare pe motiv de cetățenie”, acesta corespunde, potrivit Explicațiilor referitoare la cartă (JO 2007, C 303, p. 17), articolului 18 primul paragraf TFUE și trebuie să se aplice în conformitate cu această dispoziție din Tratatul FUE.

- 169 Or, astfel cum Curtea a precizat deja, articolul 18 primul paragraf TFUE nu are vocația să se aplice în cazul unei eventuale diferențe de tratament între resortisanții statelor membre și cei ai statelor terțe (Hotărârea din 4 iunie 2009, Vatsouras și Koupatantze, C-22/08 și C-23/08, EU:C:2009:344, punctul 52).
- 170 În consecință, articolul 21 alineatul (2) din cartă este lipsit de relevanță atunci când trebuie să se examineze, astfel cum solicită Regatul Belgiei, aspectul dacă mecanismul SLIS preconizat poate conduce la o discriminare a investitorilor Uniunii în raport cu investitorii canadieni.
- 171 În schimb, articolul 20 din cartă, potrivit căruia „[t]oate persoanele sunt egale în fața legii”, nu prevede nicio limitare expresă a domeniului său de aplicare și se aplică, așadar, tuturor situațiilor reglementate de dreptul Uniunii, cum sunt cele care intră în domeniul de aplicare al unui acord internațional încheiat de aceasta (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctele 19-21, Hotărârea din 26 septembrie 2013, Texdata Software, C-418/11, EU:C:2013:588, punctul 72, și Hotărârea din 16 mai 2017, Berlioz Investment Fund, C-682/15, EU:C:2017:373, punctul 49).
- 172 La fel ca, în anumite condiții, investițiile plasate în Uniune de către întreprinderile și persoanele fizice din statele membre, investițiile plasate în Uniune de către întreprinderile și persoanele fizice canadiene intră în domeniul de aplicare al dreptului Uniunii și, prin urmare, în domeniul de aplicare al egalității în fața legii garantate la articolul 20 din cartă. Astfel, acest drept fundamental se aplică tuturor persoanelor a căror situație intră sub incidența dreptului Uniunii, independent de originea lor.
- 173 Desigur, astfel cum a observat Consiliul, articolul 20 din cartă nu obligă Uniunea să acorde, în relațiile sale externe, un tratament egal diferitor state terțe (Hotărârea din 21 decembrie 2016, Swiss International Air Lines, C-272/15, EU:C:2016:993, punctele 24-26, precum și jurisprudența citată).
- 174 Cu toate acestea, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctele 198 și 199 din concluzii, această jurisprudență nu exclude posibilitatea de a se examina dacă un acord internațional, prin faptul că ar institui o diferență de tratament, chiar în cadrul Uniunii, între persoanele dintr-un stat terț și cele din statele membre, încalcă articolul 20 din cartă.
- 175 Prin urmare, este necesar să se examineze chestiunile invocate în această parte a cererii de aviz din perspectiva articolului 20 din cartă.
- 176 Egalitatea în fața legii, prevăzută la acest articol, consacră principiul egalității de tratament, care impune ca situații comparabile să nu fie tratate în mod diferit și ca situații diferite să nu fie tratate în același mod, cu excepția cazului în care un astfel de tratament este justificat în mod obiectiv (Hotărârea din 17 octombrie 2013, Schaible, C-101/12, EU:C:2013:661, punctul 76, precum și Hotărârea din 12 iulie 2018, Spika și alții, C-540/16, EU:C:2018:565, punctul 35).
- 177 Cerința care ține de caracterul comparabil al situațiilor pentru a determina existența unei încălcări a principiului egalității de tratament trebuie apreciată din perspectiva tuturor elementelor care le caracterizează și în special în lumina obiectului și a scopului urmărit de actul care instituie distincția în cauză, înțelegându-se că trebuie luate în considerare, în acest scop, principiile și obiectivele domeniului din care face parte actul respectiv (Hotărârea din 16 decembrie 2008, Arcelor Atlantique et Lorraine și alții, C-127/07, EU:C:2008:728, punctul 26, Hotărârea din 7 martie 2017, RPO, C-390/15, EU:C:2017:174, punctul 42, precum și Hotărârea din 22 ianuarie 2019, Cresco Investigation, C-193/17, EU:C:2019:43, punctul 42). În condițiile în care situațiile nu sunt comparabile, o diferență de tratament al situațiilor în cauză nu încalcă egalitatea în fața legii consacrată la articolul 20 din cartă (Hotărârea din 22 mai 2014, Glatzel, C-356/12, EU:C:2014:350, punctul 84).

178 În ceea ce privește, în sfârșit, cerința efectivității dreptului Uniunii, cererea de aviz se referă la aceasta doar în cadrul unei chestiuni specifice, care privește ipoteza în care tribunalul CETA ar constata că impunerea, în temeiul unei încălcări a articolului 101 TFUE sau a articolului 102 TFUE, a unei amenzi unui investitor canadian este incompatibilă cu capitolul opt secțiunea C sau D din CETA. Va trebui, prin urmare, să se examineze această chestiune din perspectiva cerinței efectivității dreptului Uniunii în domeniul concurenței, care prevede interdicția de a se aduce atingere aplicării dispozițiilor Tratatului FUE care urmăresc menținerea unei concurențe nedenaturate pe piața internă (a se vedea în special Hotărârea din 5 iunie 2014, Kone, C-557/12, EU:C:2014:1317, punctul 32 și jurisprudența citată).

2. Cu privire la compatibilitatea cu principiul egalității de tratament

179 Tratamentul diferențiat evocat în cererea de aviz reiese din imposibilitatea, pentru întreprinderile și persoanele fizice din statele membre care investesc în Uniune și care sunt supuse dreptului acesteia, de a contesta măsuri ale Uniunii în fața tribunalelor preconizate de CETA, în timp ce întreprinderile și persoanele fizice canadiene care investesc în același sector comercial sau industrial al pieței interne a Uniunii vor putea contesta aceste măsuri în fața tribunalelor menționate.

180 Cu toate acestea, se impune să se constate că, deși întreprinderile și persoanele fizice canadiene care investesc în Uniune se află, în raport cu obiectul și cu finalitatea – expuse pe larg la punctele 199 și 200 din prezentul aviz – inserării în CETA a unor prevederi în materie de tratament nediscriminatoriu și de protecție a investițiilor străine, într-o situație comparabilă celei a întreprinderilor și a persoanelor fizice din statele membre care investesc în Canada, situația lor nu este, în schimb, comparabilă cu cea a întreprinderilor și a persoanelor fizice din statele membre care investesc în Uniune.

181 În această privință, trebuie arătat că posibilitatea pentru întreprinderile și persoanele fizice canadiene care investesc în Uniune de a se prevala de CETA în fața tribunalelor preconizate urmărește să confere acestor persoane canadiene, în calitatea lor de investitori străini, o cale specifică de acțiune împotriva măsurilor Uniunii, în timp ce întreprinderile și persoanele fizice din statele membre care, la fel ca persoanele canadiene menționate, investesc în Uniune, nu sunt investitori străini și prin urmare nu vor avea acces la această cale de acțiune specifică, neputând, de altfel, având în vedere norma prevăzută la articolul 30.6 alineatul (1) din CETA, nici să se prevaleze în mod direct de normele cuprinse în acest acord în fața instanțelor statelor membre și ale Uniunii.

182 Constatarea de la punctul 180 din prezentul aviz nu este infirmată de aspectul, menționat în cererea de aviz, că daunele interese acordate de tribunalul CETA unui investitor canadian vor trebui, conform articolului 8.39 alineatul (2) litera (a) din acest acord, să fie plătite întreprinderii stabilite în Uniune pe care acest investitor o deține sau o controlează, atunci când investitorul menționat și-a depus cererea în fața acestui tribunal în numele acestei „întreprinderi stabilite pe plan local”.

183 Este suficient, în această privință, să se constate că, după cum a arătat domnul avocat general la punctul 193 din concluzii, o asemenea întreprindere constituie ea însăși o investiție a acestui investitor canadian, astfel încât implicarea respectivei întreprinderi în procedura în fața tribunalelor preconizate și în executarea hotărârii nu este de natură să afecteze rezultatul menționat mai sus al examinării comparabilității situației investitorilor canadieni cu cea a investitorilor Uniunii.

184 Egalitatea de tratament între aceste două categorii de persoane nu este afectată nici de faptul că părțile s-au abținut să excludă posibilitatea tribunalului CETA de a pronunța o hotărâre potrivit căreia amenda aplicată unui investitor canadian de Comisie sau de o autoritate de concurență a unui stat membru ca urmare a unei încălcări a articolului 101 TFUE sau a articolului 102 TFUE constituie o încălcare a uneia dintre dispozițiile din capitolul opt secțiunile C și D din CETA.

- 185 Este necesar să se considere, în această privință, că, în lumina dispozițiilor secțiunilor C și D amintite, o astfel de hotărâre poate fi concepută doar în ipoteza în care decizia prin care se aplică amenda s-ar dovedi afectată de unul dintre viciile menționate la articolul 8.10 alineatul (2) din CETA sau ar priva investitorul de atributele fundamentale ale investiției sale, inclusiv de dreptul de a utiliza, de a se bucura și de a dispune de investiția sa, în sensul anexei 8-A punctul 1 litera (b) din acest acord. Invers, o astfel de hotărâre nu poate fi preconizată atunci când Comisia sau o autoritate de concurență a unui stat membru a aplicat în mod legal normele de concurență, părțile la CETA admitând în mod expres, la articolul 17.2 din acesta, „importanța unei concurențe libere și nedenate în relațiile lor comerciale” și recunoscând „că orice practici comerciale anticoncurențiale sunt susceptibile de a denatura buna funcționare a piețelor și de a afecta avantajele liberalizării schimburilor comerciale”.
- 186 Or, în cazul în care o amendă afectată de un astfel de viciu sau având un asemenea efect de expropriere ar fi aplicată de către Comisie sau de către o autoritate de concurență a unui stat membru unui investitor al Uniunii, acesta ar dispune de căile de atac necesare pentru a solicita anularea respectivei amenzi. În consecință, deși nu se poate exclude posibilitatea ca, în împrejurări excepționale, o hotărâre a tribunalului CETA cum este cea descrisă în cererea de aviz să aibă drept consecință neutralizarea efectelor unei amenzi aplicate ca urmare a unei încălcări a articolului 101 TFUE sau a articolului 102 TFUE, aceasta nu va avea totuși ca efect crearea unei inegalități de tratament în detrimentul unui investitor al Uniunii căruia i-ar fi aplicată o amendă afectată de un viciu similar.

3. Cu privire la compatibilitatea cu cerința efectivității

- 187 În măsura în care cererea de aviz ridică problema dacă posibilitatea tribunalului CETA de a pronunța o hotărâre având domeniul de aplicare descris la punctul 184 din prezentul aviz riscă să aducă atingere efectivității dreptului Uniunii în domeniul concurenței, este suficient să se constate că, în singurele cazuri, expuse la punctul 185 din prezentul aviz, în care poate fi concepută o astfel de hotărâre, neutralizarea amenzii nu ar crea un asemenea risc. Astfel, după cum s-a arătat la punctul anterior din prezentul aviz, însuși dreptul Uniunii permite anularea amenzii atunci când aceasta este afectată de un viciu care corespunde celui pe care tribunalul CETA l-ar putea constata.
- 188 Prin urmare, întrucât capitolul opt secțiunea F din CETA nu aduce atingere deplinei aplicări a dispozițiilor Tratatului FUE care urmăresc să garanteze menținerea unei concurențe nedenate pe piața internă, este necesar să se concluzioneze, conform jurisprudenței amintite la punctul 178 din prezentul aviz, că aceasta nu aduce atingere cerinței efectivității dreptului Uniunii în materia concurenței.

C. Cu privire la compatibilitatea mecanismului SLIS preconizat cu dreptul de acces la o instanță judecătorească independentă

1. Principii

- 189 În cererea sa de aviz, Regatul Belgiei a făcut trimitere la dreptul, prevăzut la articolul 47 al doilea paragraf din cartă, la o cale de atac în fața unei „instanțe judecătorești independente și imparțiale, constituită în prealabil prin lege”, precum și la „accesul efectiv la justiție”, impus la al treilea paragraf al acestui articol.
- 190 În această privință, rezultă din articolul 47 menționat, a cărui respectare este obligatorie pentru Uniune în temeiul jurisprudenței amintite la punctele 165 și 167 din prezentul aviz, că, încheind un acord internațional care include instituirea de organe cu caracteristici jurisdicționale predominante, chemate

să soluționeze litigii, în special între investitori privați și state, cum sunt tribunalul și tribunalul de apel CETA, Uniunea este supusă, în ceea ce privește modalitățile de acces la aceste organe și independența lor, dispozițiilor articolului 47 al doilea și al treilea paragraf din cartă.

- 191 Astfel, Uniunea trebuie să se asigure, în raport cu natura și cu specificitățile unor astfel de organisme, precum și cu contextul internațional în care se înscriu organele menționate, că capitolul opt secțiunea F din CETA și orice alt text care determină domeniul de aplicare al acestuia garantează că, odată ce acest acord este încheiat și pus în aplicare, fiecare dintre tribunalele instituite va avea caracteristicile unei instanțe judecătorești accesibile și independente.
- 192 Această constatare nu este infirmată de împrejurarea că statul terț cu care Uniunea negociază acordul nu este vizat de garanțiile oferite în dreptul Uniunii. În speță, deși aceste garanții nu sunt desigur obligatorii pentru Canada, ele sunt totuși obligatorii pentru Uniune, iar aceasta din urmă nu poate, prin urmare, astfel cum rezultă din jurisprudența amintită la punctele 165 și 167 din prezentul aviz, să încheie un acord care instituie tribunale competente să pronunțe hotărâri obligatorii față de Uniune și să soluționeze litigii deduse judecătii lor de către justițiabili ai Uniunii fără ca garanțiile menționate să fie oferite.
- 193 Constatarea menționată nu este infirmată nici de faptul că mecanismul SLIS preconizat este, astfel cum s-a arătat în fața Curții, unul „hibrid”, întrucât cuprinde, în afară de caracteristici jurisdicționale, mai multe elemente care se întemeiază pe mecanismele tradiționale ale arbitrajului legat de investiții.
- 194 În această din urmă privință, trebuie să se arate că, deși normele cuprinse în capitolul opt secțiunea F din CETA privind introducerea cauzelor în fața tribunalului CETA sunt inspirate în mare măsură din mecanismele SLIS tradiționale, alta este situația pentru normele referitoare la compunerea acestui tribunal și la soluționarea respectivelor cauze.
- 195 În special, articolul 8.27 din CETA, care prevede instituirea unui tribunal permanent compus din cincisprezece membri și enunță la alineatul (7) că o diviziune compusă din trei membri va fi „însărcinată să instrumenteze cazul după un sistem de rotație, pentru a garanta că alcătuirea diviziunii este aleatorie și imprevizibilă”, și articolul 8.28 alineatul (5) din acest acord, potrivit căruia diviziunea tribunalului de apel CETA constituită pentru a instrumenta recursul este compusă din trei membri numiți în mod aleatoriu, contrastează cu normele în materie de arbitraj și concretizează voința părților, exprimată la punctul 6 litera (f) din instrumentul comun de interpretare, potrivit căreia „CETA se îndepărtează decisiv de abordarea tradițională a soluționării litigiilor legate de investiții și instituie tribunale independente, imparțiale și permanente pentru investiții, inspirate de principiile sistemelor judiciare”.
- 196 „Schimbarea importantă și radicală în ceea ce privește normele și soluționarea litigiilor legate de investiții”, constatată cu titlu de concluzie de către părți în cuprinsul punctului 6 litera (i) din instrumentul comun de interpretare, este de asemenea atestată, potrivit punctului 6 litera (g) din acesta, de faptul că CETA prevede un mecanism de recurs în special pentru a asigura „coerența deciziilor tribunalului de primă instanță”.
- 197 Prin urmare, fără să fie necesar să se știe dacă părțile vor califica în mod formal aceste tribunale drept „organe judiciare” și nici dacă membrii lor vor avea, după cum sugerează Declarația nr. 36, titlul de „judecător”, rezultă din elementele care precedă că tribunalele menționate vor exercita în esență funcții jurisdicționale. Acestea vor fi permanente și vor avea o origine legală care constă în actele de aprobare a CETA adoptate de părți. Ele vor aplica, în urma unei proceduri în contradictoriu, norme de drept, vor trebui să își exercite funcțiile în deplină autonomie și vor pronunța decizii definitive și obligatorii.
- 198 În ceea ce privește caracterul obligatoriu al competenței tribunalelor menționate, este necesar să se arate că această competență se va impune nu numai față de pârât, care va trebui să o accepte în temeiul articolului 8.25 din CETA, ci și față de investitorul reclamant, în ipoteza în care acesta

urmărește să se prevaleze în mod direct de dispozițiile CETA. Astfel, având în vedere că articolul 30.6 din CETA privează investitorii de posibilitatea de a se prevala în mod direct de CETA în fața instanțelor interne ale părților, orice altă acțiune întemeiată în mod direct pe dispozițiile acestui acord va trebui să fie introdusă în fața tribunalului CETA. În consecință, orice apel împotriva deciziei acestui tribunal va trebui să fi introdus în fața tribunalului de apel CETA.

- 199 În ceea ce privește nivelul de accesibilitate și de independență pe care trebuie să le asigure aceste tribunale astfel încât capitolul opt secțiunea F din CETA să poată fi considerat compatibil cu articolul 47 din cartă, trebuie să se arate că inserarea în CETA a unor dispoziții în materie de tratament nediscriminatoriu și de protecție a investițiilor și instituirea de tribunale în afara sistemelor jurisdicționale ale părților pentru a asigura respectarea acestor dispoziții au ca scop să acorde o încredere deplină întreprinderilor și persoanelor fizice ale unei părți că vor fi tratate, în ceea ce privește investițiile lor pe teritoriul celeilalte părți, în condiții de egalitate în raport cu întreprinderile și persoanele fizice ale acesteia din urmă și că vor beneficia de siguranța investițiilor lor pe teritoriul acestei alte părți.
- 200 Prevăzând crearea unui astfel de mecanism în afara sistemelor jurisdicționale ale părților, capitolul opt secțiunea F din CETA are ca obiect, după cum au arătat Consiliul și Comisia, să asigure că respectiva încredere a investitorilor străini se extinde asupra instanței competente pentru a constata încălcări ale secțiunilor C și D din acest capitol de către statul gazdă al investițiilor lor. Se constată astfel că independența tribunalelor preconizate față de statul gazdă și accesul investitorilor străini la aceste tribunale sunt în mod indisociabil legate de obiectivul comerțului liber și echitabil prevăzut la articolul 3 alineatul (5) TUE și urmărit de CETA.
- 201 În ceea ce privește garanția accesibilității, aceasta presupune ca posibilitatea prevăzută la articolul 8.18 din CETA pentru orice investitor vizat la articolul 8.1 din acest acord de a deduce un litigiu judecătoriesc tribunalului CETA pentru a constata o încălcare a respectivei secțiuni C sau D să fie limitată doar prin restrângeri proporționale, inclusiv cele legate de plata cheltuielilor de judecată, care urmăresc un scop legitim și nu aduc atingere substanței înseși a acestui drept de acces la o astfel de instanță judecătoriescă (Hotărârea din 30 iunie 2016, Toma și Biroul Executorului Judecătoriesc Horațiu-Vasile Cruduleci, C-205/15, EU:C:2016:499, punctul 44 și jurisprudența citată).
- 202 În ceea ce privește cerința de independență, aceasta este inerentă activității de judecată și cuprinde două aspecte. Primul aspect, de ordin extern, presupune ca instanța respectivă să își exercite funcțiile în mod complet autonom, fără a fi supusă vreunei legături ierarhice sau de subordonare și fără să primească dispoziții sau instrucțiuni, indiferent de originea lor, și să fie astfel protejată de intervenții sau de presiuni exterioare susceptibile să aducă atingere independenței de judecată a membrilor săi și să influențeze deciziile acestora. Această libertate indispensabilă față de asemenea elemente externe necesită anumite garanții de natură să protejeze persoana celor care au îndatorirea de a judeca, cum ar fi inamovibilitatea. Perceperea de către aceștia a unei remunerații cu un nivel adecvat în raport cu importanța funcțiilor pe care le exercită constituie de asemenea o garanție inerentă independenței [Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențele sistemului judiciar), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctele 63 și 64, precum și jurisprudența citată].
- 203 Al doilea aspect, de ordin intern, este legat de noțiunea de imparțialitate și vizează echidistanța față de părțile în litigiu și de interesele lor din perspectiva obiectului acestuia. Aspectul menționat impune respectarea obiectivității și lipsa oricărui interes în soluționarea litigiului în afara strictei aplicări a normei de drept [Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențele sistemului judiciar), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 65 și jurisprudența citată].
- 204 Aceste garanții de independență și de imparțialitate postulează existența unor norme, în special în ceea ce privește compunerea instanței, numirea, durata funcției, precum și cauzele de abținere, de recuzare și de revocare a membrilor săi, care să permită înlăturarea oricărei îndoieli legitime, în percepția

justițiabililor, referitoare la impenetrabilitatea instanței respective față de elemente exterioare și la neutralitatea sa în raport cu interesele care se înfruntă [Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențele sistemului judiciar), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 66].

2. Cu privire la compatibilitatea cu cerința de accesibilitate

- 205 Reiese din articolele 8.1 și 8.18 din CETA că acest acord urmărește să facă tribunalul CETA accesibil oricărei întreprinderi și oricărei persoane fizice canadiene care investește în Uniune, precum și oricărei întreprinderi și oricărei persoane fizice dintr-un stat membru al Uniunii care investește în Canada.
- 206 Capitolul opt secțiunea F din CETA exprimă, în această privință, obiectivul părților de a configura mecanismul SLIS în așa fel încât investitorii ale căror mijloace de a derula o procedură oneroasă sunt limitate, cum sunt persoanele fizice și întreprinderile mici și mijlocii, să aibă, la fel ca întreprinderile care dețin resurse mai extinse, un acces efectiv la tribunalele preconizate.
- 207 Astfel, părțile prevăd, la articolul 8.39 alineatul (6) din acest acord, că va reveni Comitetului mixt CETA sarcina de a „[lu]a în considerare norme suplimentare care vizează reducerea sarcinii financiare asupra reclamantilor care sunt persoane fizice sau întreprinderi mici și mijlocii”.
- 208 „Sarcina financiară” a cărei reducere este astfel avută în vedere cuprinde în special costurile și cheltuielile de judecată prevăzute la articolul 8.39 alineatul (5) din acordul menționat.
- 209 Este vorba, pe de o parte, despre costurile de reprezentare și de asistență juridică suportate atât de investitorul reclamant, cât și de partea pârâtă. Rezultă din acest articol 8.39 alineatul (5) că investitorul riscă, în cazul respingerii cererii sale, să fie obligat să suporte totalitatea acestor costuri.
- 210 Sarcina financiară menționată constă, pe de altă parte, în plata cheltuielilor de judecată. În această privință, rezultă dintr-o coroborare a articolului 8.39 alineatul (5) din CETA cu articolul 8.27 alineatul (14) din acesta că respectivele cheltuieli de judecată includ, printre altele, costurile și cheltuielile membrilor tribunalului care sunt desemnați să soluționeze litigiul. Investitorul reclamant riscă, în cazul respingerii cererii sale, să fie obligat să suporte totalitatea acestor costuri și a acestor cheltuieli.
- 211 Riscul financiar la care se supune prin introducerea unei proceduri în fața tribunalului CETA poate astfel să fie, pentru o persoană fizică sau pentru o întreprindere mică sau mijlocie, de o asemenea amploare încât să descurajeze acest investitor să inițieze procedura.
- 212 Această lipsă de accesibilitate a tribunalului CETA, cu care se pot confrunta numeroși investitori, nu este infirmată de posibilitatea, prevăzută la articolul 8.27 alineatul (9) din CETA, de instrumentare a litigiului de către un singur membru al acestui tribunal. Astfel, această reducere parțială a sarcinii financiare va fi obținută, potrivit dispoziției menționate, doar dacă pârâtul își dă acordul în acest sens.
- 213 Se constată astfel că, în lipsa unui regim care să urmărească să asigure accesibilitatea financiară a tribunalului și a tribunalului de apel CETA pentru persoanele fizice și pentru întreprinderile mici și mijlocii, mecanismul SLIS riscă, în practică, să fie accesibil doar investitorilor care dețin importante resurse financiare. O asemenea situație ar crea o incoerență atât cu domeniul de aplicare personal al capitolului opt secțiunea F din CETA, care se extinde asupra tuturor întreprinderilor și persoanelor fizice ale uneia dintre părți care investesc pe teritoriul celeilalte părți, cât și cu obiectivul comerțului liber și echitabil, prevăzut la articolul 3 alineatul (5) TUE, pe care CETA urmărește să îl realizeze în special prin intermediul căii de acțiune oferite investitorilor străini în fața unor tribunale din afara sistemului jurisdicțional al statului gazdă.

- 214 În consecință, pentru a aprecia compatibilitatea capitolului opt secțiunea F din CETA cu articolul 47 din cartă, trebuie să se examineze dacă clauzele cuprinse în această secțiune F și în textele care determină sfera de aplicare a acesteia, în legătură cu ameliorarea accesibilității financiare a tribunalelor preconizate pentru persoanele fizice și pentru întreprinderile mici și mijlocii, reflectă angajamente potrivit cărora, odată cu crearea acestor tribunale, va fi instituit un regim care va asigura nivelul de accesibilitate impus la articolul 47 din cartă.
- 215 Astfel de angajamente nu sunt cuprinse nici la articolul 8.27 alineatul (15) din CETA, potrivit căruia Comitetul mixt CETA „poate” să adopte o decizie, pentru a transforma onorariul și alte costuri și cheltuieli într-un salariu normal, nici la articolul 8.39 alineatul (6) din acest acord, potrivit căruia Comitetul mixt CETA „va lua în considerare” norme suplimentare care vizează reducerea sarcinii financiare asupra persoanelor fizice și asupra întreprinderilor mici și mijlocii.
- 216 Nici celelalte dispoziții din capitolul opt secțiunea F din CETA nu conțin angajamente obligatorii din punct de vedere juridic cu privire la accesibilitatea financiară a tribunalelor preconizate pentru investitorii mici sau mijlocii.
- 217 În schimb, Declarația nr. 36 enunță că „[a]ccesul la această nouă instanță va fi îmbunătățit și ușurat pentru cei mai vulnerabili utilizatori, și anume [întreprinderile mici și mijlocii] și persoanele private”, și prevede în acest scop că „adoptarea de către Comitetul mixt a unor norme complementare, prevăzute de articolul 8.39 [alineatul (6) din CETA] [...], va fi realizată astfel încât aceste norme complementare să poată fi adoptate în cel mai scurt termen” și că, „independent de rezultatul discuțiilor din cadrul [C]omitetului mixt, Comisia va propune măsuri adecvate de (co)finanțare publică a acțiunilor [întreprinderilor mici și mijlocii] introduse în fața acestei instanțe”.
- 218 Se impune să se constate că, prin această declarație, Comisia și Consiliul se angajează să pună în aplicare, în mod rapid și adecvat, articolul 8.39 alineatul (6) din CETA, precum și să asigure accesibilitatea tribunalelor preconizate pentru întreprinderile mici și mijlocii, chiar și în ipoteza în care eforturile în cadrul Comitetului mixt CETA ar eșua.
- 219 Acest angajament este suficient, în cadrul prezentei proceduri de aviz, pentru a se concluziona că CETA, în calitate de „acord preconizat”, în sensul articolului 218 alineatul (11) TFUE, este compatibil cu cerința accesibilității tribunalelor menționate.
- 220 Astfel, potrivit unei fraze explicative care precedă declarațiile printre care se regăsește și Declarația nr. 36, acestea „fac parte integrantă din contextul în care Consiliul adoptă decizia de autorizare a semnării CETA în numele Uniunii. Acestea vor fi consemnate cu această ocazie în procesul-verbal al Consiliului”.
- 221 Angajamentul menționat mai sus al Uniunii de a garanta accesul real la tribunalele preconizate pentru toți investitorii Uniunii vizați de CETA condiționează astfel aprobarea acestui acord de către Uniune. Trebuie să se arate, în această privință, că, potrivit Declarației nr. 36, angajamentul menționat face parte din „principiile” în temeiul cărora „Comisia se angajează să facă fără întârziere demersuri în vederea revizuirii mecanismului de soluționare a litigiilor [...] și să acorde suficient timp pentru ca statele membre să o poată examina în cadrul proceselor lor de ratificare”. Având în vedere paragraful precedent al aceleiași declarații, prin care Consiliul și Comisia confirmă că dispozițiile din capitolul opt secțiunea F din CETA nu vor intra în vigoare înainte de ratificarea CETA de către toate statele membre, este necesar să se constate că încheierea CETA de către Consiliu este preconizată întemeindu-se pe premisa că va fi asigurată accesibilitatea financiară a tribunalului și a tribunalului de apel CETA pentru toți investitorii Uniunii vizați.
- 222 Ținând seama de această legătură formulată de Uniune între accesibilitatea financiară a tribunalelor menționate și încheierea CETA, este necesar să se considere că acordul preconizat nu este incompatibil, din această perspectivă, cu articolul 47 din cartă.

3. Cu privire la compatibilitatea cu cerința de independență

- 223 În ceea ce privește aspectul extern al cerinței de independență, care presupune ca tribunalele în discuție să își exercite funcțiile în deplină autonomie, este necesar să se constate, mai întâi, că CETA prevede la articolul 8.27 alineatele (4) și (5) că membrii tribunalului CETA vor fi numiți pentru mandate cu o durată determinată și vor trebui să dețină cunoștințe specializate.
- 224 CETA asigură, în continuare, la articolul 8.27 alineatele (12)-(15), că respectivii membri vor avea un nivel de remunerare adecvat importanței funcțiilor lor.
- 225 În sfârșit, acesta garantează inamovibilitatea membrilor menționați, posibilitatea revocării lor fiind limitată, potrivit articolului 8.30 alineatul (4) din CETA, la cazul în care comportamentul unui membru ar fi incompatibil cu obligațiile prevăzute la alineatul (1) al acestui articol, în special interdicția de a primi instrucțiuni din partea altei persoane sau de a se afla într-o situație de conflict de interese.
- 226 Articolul 8.28 din CETA extinde aplicabilitatea articolului 8.27 alineatul (4) și a articolului 8.30 din acest acord la membrii tribunalului de apel. Deși celelalte componente menționate mai sus ale independenței nu sunt menționate, cu același grad de precizie, la acest articol 8.28, rezultă totuși din folosirea termenului „tribunale” la punctul 6 litera (f) din instrumentul comun de interpretare că părțile impun tribunalului de apel aceleași standarde de independență ca cele ale tribunalului. Această constatare este coroborată cu tabelul de corespondență dintre instrumentul comun de interpretare și textul CETA, care este anexat respectivului instrument și menționează articolul 8.28 din CETA printre dispozițiile care corespund punctului 6 litera (f) din instrumentul menționat.
- 227 În măsura în care Regatul Belgiei și anumite guverne care au prezentat observații ridică problema compatibilității, cu aspectul extern al cerinței de independență, a competenței pe care articolul 8.27 alineatele (2) și (3), precum și articolul 8.28 alineatele (3) și (7) din CETA o atribuie Comitetului mixt CETA pentru a numi membrii tribunalului, precum și ai tribunalului de apel și pentru a stabili sau a adapta, prin multipli de trei, numărul membrilor din care vor fi constituite aceste tribunale, este necesar să se țină seama de faptul că identitatea membrilor numiți nu poate fi definită în prealabil în textul CETA și că situația este aceeași și în cazul majorărilor sau al reducerilor care s-ar putea impune pe viitor în ceea ce privește numărul membrilor. Garanțiile amintite la punctul 202 din prezentul aviz nu pot fi în niciun caz înțelese ca opunându-se faptului ca un organ nejurisdicțional, cum este Comitetul mixt CETA, să fie investit cu competența de a numi membrii respectivi, cu respectarea strictă a normelor prevăzute la articolul 8.27 alineatele (4) și (5) din CETA, și de a adapta, prin multipli de trei, numărul acestora. Aceste garanții nu se opun nici faptului ca un astfel de organ să fie, conform articolului 8.30 alineatul (4) din CETA, competent să revoce acești membri.
- 228 În plus, din articolele 26.1 și 26.3 din CETA reiese că acest Comitet mixt CETA va avea o compunere bipartită și că va lua deciziile de comun acord. Aceste elemente permit, astfel cum a arătat domnul avocat general la punctul 267 din concluzii, să se considere că nici numirea și nici revocarea eventuală a unui membru al tribunalului sau al tribunalului de apel nu vor fi supuse altor condiții decât cele prevăzute în special la articolul 8.27 alineatul (4) și la articolul 8.30 alineatul (1) din CETA.
- 229 Pentru același motiv, este necesar să se considere că părțile au putut stipula la articolul 8.27 alineatul (12) din CETA, fără a aduce atingere cerinței de independență, că valoarea onorariului lunar care urmărește să garanteze disponibilitatea membrilor tribunalelor menționate va fi determinată de Comitetul mixt CETA, iar, la alineatul (15) al acestui articol, că acest organ va putea decide să transforme respectivul onorariu, precum și costurile și cheltuielile, într-un salariu normal și să decidă modalitățile acestuia.

- 230 Posibilitatea ca această competență a Comitetului mixt CETA în materie de remunerare să nu fie imediat exercitată nu implică faptul că remunerarea membrilor menționați poate fi, într-o primă etapă, aleatorie. Astfel, în temeiul articolului 8.27 alineatul (14) din CETA, costurile și cheltuielile membrilor tribunalelor preconizate vor fi determinate în conformitate cu articolul 14 alineatul (1) din regulamentul administrativ și financiar al ICSID, care se referă la baremul stabilit periodic de către secretarul general al ICSID.
- 231 Astfel cum a arătat domnul avocat general în cuprinsul punctelor 260 și 261 din concluzii, caracterul evolutiv al acestor dispoziții privind remunerarea membrilor tribunalului și ai tribunalului de apel CETA nu poate fi perceput ca reprezentând o amenințare pentru independența acestor tribunale ci, dimpotrivă, permite instituirea progresivă a unei instanțe compuse din membri angajați cu normă întreagă.
- 232 Articolul 8.31 alineatul (3) din CETA, potrivit căruia Comitetul mixt CETA poate adopta, pe de altă parte, interpretări ale acordului care sunt obligatorii pentru tribunalul CETA, și articolul 8.10 alineatul (3) din acest acord, care trebuie coroborat cu articolul 8.31 alineatul (3) menționat, nu aduc nici ele atingere capacității acestui tribunal – sau a tribunalului de apel CETA – de a-și exercita funcțiile în deplină autonomie.
- 233 Astfel, nu este nici interzis, nici neobișnuit în dreptul internațional să se prevadă posibilitatea pentru părțile la un acord internațional să precizeze, pe măsură ce voința lor comună privind domeniul de aplicare al acestui acord evoluează, interpretarea acestuia. Astfel de precizări pot fi aduse de părțile însele sau chiar de un organ instituit de părți și investit de acestea cu o putere de decizie care este obligatorie pentru ele.
- 234 În speță, este necesar să se constate că, în temeiul articolului 26.1 alineatul (1) din CETA, Comitetul mixt CETA este un comitet bipartit care reprezintă părțile și care, în temeiul articolului 26.1 alineatul (4) litera (e) și al articolului 26.3 din CETA, este abilitat să adopte de comun acord decizii obligatorii, precum, conform articolului 26.1 alineatul (5) litera (e) și articolului 8.31 alineatul (3) din CETA, decizii de interpretare a acestui acord care sunt obligatorii pentru părți și pentru tribunalele instituite prin CETA fără ca cerințele prevăzute la articolul 47 din cartă și în special cerința de independență să fie încălcate. Aceste acte interpretative produc efectele juridice care rezultă din articolul 31 alineatul (3) din Convenția de la Viena, potrivit căruia se va ține seama, în vederea interpretării unui tratat, de „orice acord ulterior intervenit între părți cu privire la interpretarea tratatului sau la aplicarea dispozițiilor sale”.
- 235 Pe de altă parte, trebuie să se arate că participarea Uniunii la stabilirea de către acest comitet a unor astfel de interpretări obligatorii este reglementată la articolul 218 alineatul (9) TFUE. Consimțământul său pentru orice decizie menționată la articolul 8.31 alineatul (3) din CETA va trebui, în consecință, să fie conform cu dreptul primar al Uniunii, în special cu principiile care decurg din acesta și sunt amintite sau precizate în prezentul aviz.
- 236 În plus, în raport cu cerința de independență a tribunalului CETA și a tribunalului de apel CETA, trebuie ca interpretările stabilite de Comitetul mixt CETA să nu producă efecte asupra examinării litigiilor care au fost soluționate sau introduse anterior acestor interpretări. Astfel, în caz contrar, Comitetul mixt CETA ar putea exercita o influență asupra examinării unor litigii concrete și, prin urmare, ar putea participa la mecanismul SLIS.
- 237 Deși această garanție a lipsei efectelor retroactive și a lipsei efectelor imediate asupra dosarelor pendinte nu este prevăzută în mod expres la articolul 8.31 alineatul (3) din CETA, trebuie să se arate și aici că consimțământul Uniunii la orice decizie menționată la articolul 8.31 alineatul (3) din CETA va trebui să fie conform cu dreptul primar al Uniunii și în special cu dreptul la o cale de atac efectivă

consacrat la articolul 47 din cartă. Astfel, articolul 8.31 alineatul (3) din CETA nu poate fi interpretat, având în vedere articolul 47 menționat, ca autorizând Uniunea să consimtă la decizii de interpretare ale Comitetului mixt CETA care ar produce efecte asupra examinării litigiilor soluționate sau pendinte.

- 238 În ceea ce privește aspectul intern al cerinței de independență, care se referă, printre altele, la imparțialitate și care vizează echidistanța în raport cu părțile litigiului, precum și lipsa oricărui interes personal al membrilor în soluționarea acestui litigiu, este necesar să se arate, pe de o parte, că echidistanța este garantată nu numai la articolul 8.27 alineatele (6) și (7) din CETA, potrivit căruia cazurile sunt judecate de o diviziune alcătuită în mod aleatoriu și deci imprevizibilă pentru părți, formată din trei membri, dintre care un resortisant al unui stat membru al Uniunii, un resortisant al Canadei și un resortisant al unei țări terțe, ci și de trimiterea, făcută prin articolul 8.30 alineatul (1) din CETA, la Orientările IBA, din care rezultă, în conformitate cu primul principiu general enunțat de acestea, că membrii tribunalului CETA trebuie să fie imparțiali și independenți față de părți atât la data la care sunt sesizați cu o cerere, cât și pe tot parcursul procedurii, până la finalizarea acesteia.
- 239 Pentru acest motiv, trebuie să se considere de asemenea că aspectul intern al cerinței de independență nu este repus în discuție de împrejurarea evidențiată de Regatul Belgiei în cererea sa de aviz, potrivit căreia remunerarea membrilor tribunalului va consta, cel puțin într-o primă etapă, nu numai într-un onorariu lunar, ci și în onorarii calculate în funcție de zilele de lucru consacrate unui litigiu. Astfel, orice încălcare a cerințelor înscrise în Orientările IBA, inclusiv primul principiu general amintit la punctul anterior din prezentul aviz, poate conduce la revocarea membrului sau a membrilor în cauză, conform articolului 8.30 alineatul (4) din CETA.
- 240 În plus, este menționat la articolul 8.30 alineatul (1) din acest acord că membrii „nu au legătură cu niciun guvern”. Deși se precizează, în nota de subsol care însoțește această dispoziție, că „faptul că o persoană primește remunerație de la un guvern nu constituie în sine un motiv de incompatibilitate”, trebuie să se considere că această precizare este, după cum a arătat Comisia în cadrul procedurii orale în fața Curții, legată de faptul că, într-o primă etapă, membrii tribunalelor preconizate nu vor fi, fără îndoială, angajați cu normă întreagă și vor putea include, printre alții, membri precum profesori de drept, care își primesc remunerația din partea unui stat, fără să fie totuși implicați, în mod direct sau indirect, în definirea politicii guvernamentale a acestuia.
- 241 Cât despre împrejurarea că articolul 8.30 alineatul (1) din CETA prevede în a treia teză că membrii tribunalului CETA „nu acceptă instrucțiuni de la nicio organizație [sau] guvern cu privire la aspecte legate de litigiu”, este necesar să se arate că această teză trebuie interpretată în lumina cerinței de independență cuprinse în prima teză a aceluiași alineat, care implică faptul că respectivii membri, în afară de ipoteza prevăzută la punctele 232-237 din prezentul aviz, nu pot primi instrucțiuni în exercitarea funcțiilor lor, indiferent dacă este vorba despre un litigiu particular sau nu.
- 242 În ceea ce privește, pe de altă parte, lipsa oricărui interes personal al membrilor în soluționarea litigiului, articolul 8.30 din CETA conține o interdicție generală a conflictelor de interese directe sau indirecte, care include, prin trimiterea la Orientările IBA, norme deontologice referitoare la activitățile exterioare.
- 243 Respectivul articol 8.30 amintește competența Comitetului pentru servicii și investiții, prevăzut la articolul 8.44 din acest acord, de a adopta „norme suplimentare” în legătură cu acest aspect, folosirea termenului „suplimentare” garantând că acest comitet nu este investit cu competența de a reduce domeniul de aplicare al interdicției conflictelor de interese cuprinse deja în acordul menționat, ci va trebui să se limiteze să adapteze, menținând totodată standardul ridicat de independență care rezultă din această interdicție, normele enunțate în Orientările IBA la realitățile unui tribunal de investiții care are caracteristici jurisdicționale predominante.
- 244 Având în vedere ansamblul acestor elemente, trebuie să se concluzioneze că acordul preconizat este compatibil cu cerința de independență.

VI. Răspunsul la cererea de aviz

²⁴⁵ Rezultă din ansamblul considerațiilor care precedă că capitolul opt secțiunea F din CETA este compatibilă cu dreptul primar al Uniunii.

În consecință, Curtea (Plenul) emite următorul aviz:

Capitolul opt secțiunea F din Acordul economic și comercial cuprinzător între Canada, pe de o parte, și Uniunea Europeană și statele sale membre, pe de altă parte, semnat la Bruxelles la 30 octombrie 2016, este compatibil cu dreptul primar al Uniunii Europene.

Lenaerts	Silva de Lapuerta	Bonichot
Arabadjiev	Prechal	Vilaras
Regan	von Danwitz	Toader
Biltgen	Jürimäe	Lycourgos
Rosas	Juhász	Ilešič
Malenovský	Levits	Bay Larsen
Safjan	Šváby	Fernlund
Vajda		Rodin

Astfel pronunțat în ședință publică la Luxemburg, la 30 aprilie 2019.

Grefier	Președinte
A. Calot Escobar	K. Lenaerts